

משנת השבוע

פרשת ויקרא תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון כ"ו]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרישה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת: ו' ניסן

מצוה קכז. הוספת חומש במעשר

שבת קודש: ז' ניסן

מצוה קכח. קרבן אשם תלוי

פרשת צו

יום ראשון: ח' ניסן

מצוה קכט. קרבן אשם ודאי

יום שני: ט' ניסן

מצוה קל. מצות השבת הגזל

יום שלישי: י' ניסן

מצוה קלא. מצות תרומת הדשן

יום רביעי: י"א ניסן

מצוה קלב. אש תמיד על המזבח

יום המישי: י"ב ניסן

מצוה קלג. שלא לכבות האש

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ו

ליקוטי מגיד משנה..... ח

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א י

מראי מקומות ללימוד דף היומי כד

שיעורי הלכה..... כה

ניצוצי הדף..... לא

מערכת המשנה..... מג

הילולא דצדיקא..... מה

מגיד משנה לנוער..... נב

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקט

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

◆ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת ויקרא תשט"ז

ולא באומות, דכתיב "איש איש מבית ישראל וגו'" (ויקרא כב:יח), ותניא לקמן בפירקין (יג:): 'איש', מה ת"ל 'איש איש', לרבות העכו"ם שנודרים נדרים ונדבות כישראל. וגבי דידהו לא כתיב מיעוטא דלכתוב 'מן האדם כי יקריב קרבן' דמשמע ולא כל האדם, ש"מ בכס חלקתי שכשרין מביאין, ולא המומרין ולא באומות שכולן מתנדבין ומקבלין מהם, ע"כ. ועיין תוס' (ד"ה כדי) טעם דמרבין מומר לדבר אחד טפי ממומר לכל התורה כולה, דמומר לדבר אחד בקל יחזור בתשובה, ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו, ע"כ.

ובזה אמרתי ליישב מה ששמעתי מקשים בברכת ולמלשינים שאנו מתפללים עליהם שכרגע יאבדו, מגמ' (ברכות י). כברוריה דביתהו דר' מאיר דאמרה ליה, מי כתיב 'יתמו חוטאים', 'יתמו חטאים' כתיב (תהלים קד:לה). וא"כ נראה דלא נכון להתפלל עליהם שימותו, אלא אדרבה נתפלל עליהם שישוכו. ובפרט שכנראה שר"מ הדר ביה והעלה להלכה כוותה, ועיין גה"ש ברכות הנ"ל. ובגמ' (קידושין לו.) ר"מ אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, ואומר "במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני קל חיי" (הושע ב:א). ועיין רש"י, ע"י תשובה.

"ויקרא אל משה וגו'" (א:א). בתנחומא (ויקרא סי' ג') ילמדנו רבינו, העובר לפני התיבה, וטעה ולא הזכיר ברכת המינים, מנין שמחזירין אותו. כך שנו רבותינו, העובר לפני התיבה וטעה בכל צ' ברכות כולן, אין מחזירין אותו. טעה בברכת המינים, מחזירין אותו ואומרה בע"כ. ומפני מה מחזירין אותו. חיישינן שמא מין הוא, שאם יהא בו צד מינות, קלל עצמו ועונין הקהל אמן, ע"כ. [בעץ יוסף מציין לעיין ירושלמי (ברכות סופ"ה) וטור וב"י (או"ח ס' קכ"ו) וזהו המקור ע"פ הלכה].

ונראה בס"ד לפמ"ש בגמ' (חולין ה.) מיתיבי, 'מכס' (ויקרא א:ב) ולא כולכם - להוציא את המומר, 'מכס' - בכס חלקתי ולא באומות. 'מן הבהמה' - להביא בני אדם שדומים לבהמה. מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה, חוץ מן המומר ומנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא. הא גופא קשיא, אמרת 'מכס' ולא כולכם להוציא את המומר, והדר תני מקבלין קרבנות מפושעי ישראל. הא לא קשיא, רישא מומר לכל התורה, מציעתא מומר לדבר אחד.

ופירש"י (ד"ה מכס) בכס חילקתי, כלומר מדכתיב האי מיעוטא בישראל

דבר גופני או יתרחק בהסרת הגופני, ואיך מיחסים לו יתעלה מאכל.

והחכם החבר משיב דכמו שהנשמה הקדושה קבוע בגוף האדם, וקשה לשכל להבין איך יתחברו יחד הרוחני והגשמי ע"י דבר מאכל, ורק הקב"ה יודע חיבורם ולא אנחנו, וכן הוא ענין הקרבנות שהשכינה היא נשמתם של ישראל וישראל הגוף ומתחברים חיבור אחד ע"י הקרבנות עם קדושת הארץ והמזבח. ולכן קרא לקרבן 'אשה לחמי'. ואמר הכתוב 'רעיתי' שנעשה רעותי. וע"ז אמרו חז"ל (זוה"ק ח"ג דף ד') פרנסתי כאילו הם מפרנסים אותי, עכ"ל. ובזמה"ז נעשה הקרבן וההתקרבות להבורא ע"י תפילה, "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד:ג). וע"י (מגילה לא:): מה דדרשו על הפסוק "במה אדע כי וגו'" (בראשית טו:ח).

ומעתה נבוא אל המכוון, וזה שאלת המדרש 'ויקרא אל משה וגו' אדם כי יקריב מכם קרבן מן הבהמה', ודרש בני אדם הדומין לבהמה (עירובין סט:), וס"ל דמקבלין קרבנות ממושעי ישראל. וא"כ ע"כ דהכ"נ תפלתם בזמן הזה שהוא במקום קרבן מקבלין מהם כדי שיחזרו בתשובה. וא"כ לא היה לנו להתפלל ברכת ולמלשינים שימותו, אלא אדרבה נתפלל עליהם שיחזרו בתשובה.

וע"ז הקשה מנין שמחזירין אותו, דילמא מניחין אותו. ומשני, כך שנו רבותינו, העובר לפני התיבה וטעה בכל ברכות אין מחזירין אותו. ר"ל, כמו שמקבלין ממושעי ישראל את קרבנו כדי

ולחנ"ל י"ל לחלק בין מומר לדבר אחד או לכמה דברים, אבל לא לכל התורה כולה, מתפללין עליהן שיחיו. אבל מומר לכל התורה מתפללין שימותו, כיון שהם כבר נשתרשו בחטא, ולא ישיגו אורחות חיים. ובזה מובנים דברי הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ב ה"ה) שכתב ד"כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים" (משלי ב:יט). ובהל' תשובה (פ"ד ה"ו) כל אלו הדברים, אע"פ שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה, אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעוה"ב. וכבר הקשה רבינו משה הכהן עליו, ולפמ"ש אתי שפיר והבן.

והנה בגמ' איפליגו תפלות כנגד מי תקנום, עיין (ברכות כו:): ח"א רבי יוסי בן ר' חנינא כנגד אבות תקנום, וח"א ריב"ל כנגד תמידים תקנום. [ובירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) מובא ג"כ המחלוקת ומוחלפת השיטה, והביא דריב"ל סבר דכנגד אבות תקנום, והשיטה השני מביא בשם סתם רבנן (וע"י במראה הפנים שכבר העיר מזה, וע"י ב"ר ס"ח ט')]. ופי' שבזמן שביהמ"ק קיים אדם חטא מביא קרבן ומכפר, ועכשיו שאין לנו לא כהן ולא קרבן ולא מזבח, יביא תפלה וכפר.

והנראה דבס' הכוזרי (מאמר ב' אות כ"ה) שאל מן החבר וז"ל, והנה חכמים אומרים שע"י הקרבן שורה השכינה ביניכם. ומפרשים לשון קרבן מלשון קריבה. ושאחר שבטלו הקרבנות לא ירצה שכינה [לשרות על ישראל]. וזה תימה, מה ענין דבר רוחני שיתקרב ע"י

ומסיים שאם יהא בו צד מינות קלל את עצמו, ועונין הקהל אמן, ולא חיישינן לו כיון שיש בו צד מינות, וכמו שאין מקבלין ממנו קרבן. [ויש להעיר ממדרש תנחומא (וירא א') דתפלה גדולה מן הקרבנות]. והשי"ת יעזרנו לשוב אליו בתשובה שלימה.

שיחזור בתשובה, הכ"נ בתפלה אין מחזירין אותו. אבל אי טעה בברכת המינים, אז מחזירין דשמא מין הוא וממין אין מקבלין קרבן. ור"ל מין שהוא מומר לכל התורה כולה, וכה"ג אין מקבלין ממנו קרבן והכ"נ תפלתו תועבה. ושוב מקשה דילמא ניחוש לטענת השואל בהרדב"ז שלא לרחקם.

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מקבצות שו"ת משנ"ה מהב' תשס"ו

מצוה יומית

ט' ניסן תשפ"ה

מצוה קל. מצות השבת הגזל

עכו"ם מן התורה, באמת שם מדובר בגזילה והטעאה דרך מקח וממכר. אבל עיקר הלכה זו כתבה הרמב"ם במקום אחר (שם פ"א ה"א) אסור לגזול כל שהוא דין תורה, ואפילו גוי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשקו, ואם גזלו או עשקו, יחזיר.

והש"ך כתב (חו"מ סי' שמח סק"ג) מכאן צ"ע על דברי הרמ"א (אהע"ז סי' כ"ח) שכתב קדשה בגזל או בגניבת עכו"ם הוי מקודשת, דהא אינה צריכה להחזיר אלא משום קידוש השם (עי' משנ"ה ח"ו סי' ד"ש-ש"ה). וביים של שלמה (ב"ק סי' כ') כתב שגם הפקעת המלוה אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך חוב או מכס, אבל דרך משא ומתן אסור הפקעת המלוה.

אין טענה לומר שפעם שילמו יותר

מעתה לגוף השאלה, הנה האשה ששהתה בבית החולים היא חייבת לשלם על שהייתה, ואם יש לה ביטוח חייבים חברת הביטוח. ומה שיש טוענים שלפני כמה שנים שלמו הביטוח עבור שבוע או שבועיים, ועכשיו זורקין אותם לאחר ב' ימים. הנה פשוט שהביטוח הוא לפי התנאים שהוסכם ביניהם עתה, ומה שהם שלמו לפני כעשרים שנה - אין זה טענה להוציא מהם ממון שלא כדין, שהרי חזרו מזה, ומעתה לא נותנים רק ב' ימים, וכך הוא נכתב בתנאי החוזה שביניהם ובין המובטח, וסבר הלה וקיבל. ולכן פשוט שאין זה טענה כלל.

קיבל כסף מחברת ביטוח שלא מגיע לו האם יש חיוב השבה

בדבר שאלתו, באשה שילדה בבית החולים, והיות כי בנה הנולד לה, לא היה יכול עדיין לצאת עמה הביתה מחמת חולי, וללכת הביתה לבדה ולהשאיר את הילד שמה לבד לא רצתה, לכן שיכל הרופא את ידיו, ורשם שיש לה איזה חסרון בדם, וצריכה להשאר עוד ב' ימים. ואכן כך הוה, ולאחר הזמן הלכו שניהם לביתם.

אך עתה לבו נוקפו, כי חברת הביטוח שילם להם עבור הימים הנוספים, אך באמת לא היתה חולה, רק הרופא רשם כן כדי שתישאר בבית החולים לסיבת בנה, ועל זה חברת הביטוח באמת לא צריכה לשלם, כי הם משלמים רק בשביל ב' או ג' ימים. והשאלה האם יש חיוב על האשה או בעלה להחזיר לחברת הביטוח התשלום של ב' ימים נוספים.

והגם שחברת הביטוח שייכת לעכו"ם, מ"מ בגזל עכו"ם גם כן יש חיוב השבה, כמ"ש הרמב"ם (הל' גניבה פ"ז ה"ח), אלא שהרמ"א (אהע"ז סי' כ"ח ס"א) כתב שאינו חייב להחזיר. וכנראה שפסק כדעת היראים, שרק באופן שיש חילול השם חייב לשלם. ועוד סברא אולי שלא צריכים להחזיר, מכיון שהרופא עשה כן על דעת עצמו ולא ע"פ בקשת האשה.

דעת האומרים שגזל עכו"ם אסור בכל אופן

הנה מה שציין לדברי הרמב"ם באיסור גזל

אם יש לו חיוב השבה

אך מה ששואל כעת, אם יש עליו חיוב תשלומין. הנה גם לפי מה שקיי"ל שגזל עכו"ם אסור, מ"מ יש מחלוקת בין הפוסקים בחיוב השבת הגזילה אשר גזל, האם הוא מן התורה או מדרבנן. ברמב"ם (הל' גניבה פ"ב ה"א) משמע שחיוב ההשבה הוא מה"ת.

בהשבה לגוי אינו חייב

הנתיבות (סי' ש"ח סק"א) כאשר כתב ליישב קושית הש"ך הנ"ל על הרמ"א כתב, ולפענ"ד נראה ליישב, דנהי דהגניבה הוא איסור דאורייתא, מ"מ הא בישראל גופיה אילו לא הוה כתיב עשה ד'והשיב את הגזילה' הוי אמרינן אף דעבר אלאו ד'לא תגנובו', מ"מ איסורא דעבד עבד ובהשבה אינו חייב, רק דבישראל רחמנא נתקיה לעשה ד'והשיב את הגזילה'. אבל בגוי, נהי דקרא ד'והשיב' לדרשה גמורה אתי, מ"מ היכן מצינו דחייביה רחמנא בהשבה לגוי, והשבה לגוי אינה אלא משום קידוש ה'. וזהו שדקדק הרב בהג"ה דא"צ להחזיר רק משום קידוש ה'.

בנידון דידן הוא טעות עכו"ם

איברא לפענ"ד נראה, בנידון דידן אין כלל משום גניבת עכו"ם. ראשית שיש לדון, אולי כאן הוא בכלל להטעותו בחשבון, שמותר לדעה ראשונה ברמ"א (ח"מ סי' שמי"ח ס"ב), וגם כאן הטעהו בחשבון, שהרי אשה זו באמת היתה בבית החולים, וחברת הביטוח חייבים לשלם בשבילה על ב' ימים. ובמקום לומר להם שחייב עבור ב' ימים, הטעו אותם, שהפעם חייבים לשלם עבור ד' ימים, והוא הטעהו בחשבון. לפ"ז יהיה תלוי בשיטות אלו אם מותר להטעות לעכו"ם בחשבון, ולשיטה זו שהוא דעה ראשונה ברמ"א הוא היתר גמור אפילו לכתחילה.

יכול להיות שכאן מותר לכתחלה

ובאמת נראה לי, שכאן אפילו לדעה שניה מותר לכתחילה, שעד כאן לא נחלקו אלא להטעות את העכו"ם כשהישראל יודע שהצדק עם העכו"ם ומטעהו. אבל כאן שהישראל חושב שהצדק עמו, שאינו מן היושר לשלח את האם יום או יומיים אחר הלידה והילד איננו, שהוא אכזריות גדולה מצד האם להפרידם, ושלא תוכל להניק אותו. באופן זה יש לומר כשיש לישראל צד הגון לומר שהוא באמת צודק, אז לכו"ע מותר להטעותו, אע"ג שאין הדין ברור הצדק עם מי.

עוד טעם להיתר

ומלבד זה יש לומר, כי אולי באמת יש קצת צורך גם להאם להשאר בבית החולים עם בנה החולה, שהרי היא חולנית בגדר יש בה סכנה כל שבעה ללידתה, וקשה להבחין אם לא יזיק לה מה שתלך הביתה לבדה ולהשאיר, וספק פיקוח נפש דוחה הכל, וגם דוחה גניבת עכו"ם, ומותר לעשות כן אפילו לכתחילה.

אין ללמוד לאופנים אחרים

מיהו אין ללמוד מדברינו היתר להוציא כסף מחברות הביטוח במרמה ח"ו, לא מיניה ולא מקצתיה, ופשוט שאסור לגזול מעכו"ם, אם מטעם איסור תורה, או דרבנן, והן מטעם חילול השם. אבל בנידון דידן שאינה מעשה גזילה ממש, ויש כמה צדדים לומר שאינה גניבת עכו"ם, רק טעות עכו"ם, ועוד צדדים להיתר, והאחרון הכביד מצד ספק פיקוח נפש, והגדלת צער ליוולדת שהיא חולה שיש בה סכנה, באופן זה מותר לעשות כן לכתחילה. ובפרט לאחר המעשה שאין צריך להשיב הכסף. (שו"ת ח"י"ז סי' קנ"ו)

ליקוטי מגיד משנה

פרשת ויקרא

ביאור איזה דברי כבושים אמר

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א:א). כתב רש"י, צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי.^א מקשים המפרשים (תורת משה חת"ס) הלוא אדרבה, הם דברי כבוד וגדולה להם שבשבילם זכה משה שנתיחד לו הדיבור, ואם כן מדוע קרא לזה דברי כבושים.

טעם הקרבנות

נראה, הנה הקדמונים נחלקו בטעם הקרבנות, הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פל"ב) כתב כי הקרבנות הם להרחיק לב האדם מע"ז. והרמב"ן כתב (א:ט) טעם הקרבנות הוא כדי לקרב כל כחות העליונים שונים, והרלב"ג (מ"א י"א תועלת א') כתב שרק בבמות הוא מזבח ומקטר, שאף שהיו מותרות אין בהן כונה עצמית. ונראה כוונתו להכריע בין הרמב"ם והרמב"ן, שקרבנות הבמות הם רק להרחיק ע"ז, אבל הקרבנות בבית המקדש הנה ודאי לקרב עולמות.

חילוק בין קרבן שמביא מעצמו לבין קרבן שמביא מכיון שהתורה חייבתו

נראה להוסיף על דברי הרלב"ג, ולומר שנדרים ונדבות שנודרים מעצמם ומדעתם ואמרה התורה לקבלם, זהו רק בשביל להרחיקם מע"ז, מאחר שבלבו רוצה לנדב קרבן, אמרה תורה יקריבנו, שאם לא כן ח"ו ילך ויעבוד ע"ז, ואפילו בבית המקדש בנדבות הטעם כן, אבל בקרבנות צבור שחייבתם התורה, או אפילו קרבן יחיד שהתורה חייבו להביא, כגון חטאות ואשמות, ועוד, בוודאי אין בהם הטעם להרחיק מע"ז, אלא הטעם הוא כדי לקרב עולמות.

טוב אשר לא תדור

ובזה מובן היטב מה שאמרו (נדרים ט). עה"פ "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם" (קהלת ה:ד), וטוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר. ולפי הנ"ל י"ל הטעם מכיון שטעם הקרבנות הם רק כדי להרחיק מע"ז, אם כן טוב יותר שלא לנדור בכלל. ובזה מובן ג"כ מה שאמרו בגמרא (שם כב). הנודר כאילו בונה במה, והמקיים כאילו מקריב עליה קרבן. ועיין מה שכתוב בשו"ע (יו"ד סי' ר"ג סע' ג') שהתירו להקריב נדרים ונדבות רק כדי להרחיק ע"ז מלבם של ישראל. ולכן הציווי הוא להביא דוקא מן המובחר (פסיקתא רבתי ראה יב:א). ולפי זה הנודר הוא כאילו בונה במה, כי הנודר בבית המקדש הוא כמו בונה במה בבית המקדש.

^א בספר יוחי יוסף כתב ביאור בזה, וז"ל: י"ל הכוונה 'שבשילכם הוא נדבר עמי', היינו שעונותיכם יגרמו שיצטרכו לקיים מצות קרבנות 'בדיבור', והן הן דברי הכבושים.

ביאור דברי רש"י על פי דעת הרמב"ם והרלב"ג

מבואר מזה כי לדעת הרמב"ם, וכל לדעת הרלב"ג בבמות באמת גריעותא הוא לישראל שנתן להם סדר הקרבנות, שודאי היה טוב יותר שלא היה צריך להרחיקם מע"ז. ויכולים להביא ראיה לדעת הרמב"ם מסדר הפסוקים כאן, כי יש כאן שינוי לשון, שבכל מקום כתב 'וידבר ה' אל משה לאמר', וכאן כתיב ויקרא אל משה 'וידבר ה' אליו' מאהל מועד לאמר. וי"ל דבכוון שינה כאן, להראות שלמשה לא היה צריך להזהיר על מצות קרבנות, שבמשה לא שייך הטעם של הרמב"ם, ולכן שינה הכתוב לכתוב "וידבר ה' אליו לאמר", כלומר שהדיבור היה אליו רק בשביל לאמר להם לישראל, וכטעם הרמב"ם, שרק בשבילם היה צורך לצוות על סדר הקרבנות, ולא בשבילו. לפ"ז מיושבים היטב דברי רש"י, מה שאומר שהם דברי כיבושים, כי באמת גריעותא הוא להם, דלולי שהיו אדוקים בע"ז לא היה צורך לצוות על סדר הקרבנות.

להקריב עצמו לה'

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (א:ב). איתא בספרים הקדושים¹ שצריך להקריב עצמו לה'.² ויש לומר על פי מה שאמרו (עי' טור וב"י או"ח סי' קי"ב) על מה שמתפללים ואשי ישראל ותפלתם, דאיתא במדרש (מובא בתוס' מנחות קי.) מיכאל שר הגדול מקריב נשמותיהן של צדיקים בכל יום על גבי המזבח של מעלה. ועל זה תיקנו לומר 'ואשי ישראל', כלומר נשמתן של אנשי ישראל הקריבים ע"י מיכאל.

נוסח תפילת רצה

וכתב במטה משה לכן יש ספרים דלא אמרינן ותפלתם 'במהרה' באהבה תקבל, כי ההמשך בדף הבא

¹ באגרא דכלה כתב (ד"ה אדם כי יקריב), דהנה אם חטא אדם, מהראוי להקריב את עצמו לפני הש"י, והיה מחסד הבורא שצוה להקריב בהמה, וסומך ידו עליה בכל כוחו, להראות שהיה מהראוי למסור כל כוחות נפשו אליו ית', ועי"ז שב ומתחרט בתשובה שלימה לפניו ית', ואם כן הוא מקריב נפשו גם כן בכח לפניו ית', כי "זבחי אלקים רוח נשברה" (תהלים נא:ט). משא"כ כשאין צורך את יצרו בהקרבת הקרבן, ואינו שב ומתחרט, מה בצע בהקרבת הבהמה וכו'. כי עיקר ציווי הקרבן הוא רק שיתבונן שכל זה היה מהראוי לעשות לגופו ונפשו עבור חטאו. וז"ש 'אדם כי יקריב מכם' - מעצמיכם קרבן לה', אזי מן הבהמה וכו', ובאם לאו ח"ו לא ירצה קרבן הבהמה בלבד.

² דבר נפלא כתב באור לשמים (פ' ויקרא ד"ה אדם כי יקריב): נ"ל כי האדם הרוצה לקרב עצמו להש"י מחמת גודל תשוקתו, הוא ממאס בעוה"ז, וכמעט שמקבל עליו יסורין ודוחק חלילה. אבל אין זה רצון הבורא ב"ה, כי "בכל צרתם לו צר" (ישעי' סג:ט), אפילו יחיד מישראל שרוי בצער שכינה מה אומרת וכו' (סנהדרין פ"ו מ"ה).

ועל דרך זה שמעתי מכאדמו"ר מוהר"י זצלה"ה, הנותן סלע לצדקה בשביל שיחיה בנו, הרי זה צדיק גמור (פסחים ח.). כי גם זה הממאס בעוה"ז נקרא ג"כ צדיק, אבל זה שרוצה בתיקונו של עולם, ומיחד ומקשר עוה"ז לעולם עליון, זה נקרא 'צדיק גמור', עכ"ד. וזהו פירוש הכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", דהיינו שרוצה לקרב עצמו לעשות קרבן לה', אל ימשוך על עצמו דוחק ח"ו, רק מן הבהמה מן הבקר מן הצאן", דהיינו מתוך עושר וכבוד.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ד שליט"א

פרשת ויקרא תשפ"ד

יום ד' - שיעור לחברי הכולל

(שבת קד.), מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, והנה כתוב כ"ב פעמים האות מ"ם בלוחות, ושתי פעמים האות סמ"ך, וביחד $(22 \times 40 = 880 + 120 = 1,000)$ הם עולים כמנין אָלף, וזהו האָלף אורות שנאבדו בשבירת הלוחות.

וזהו מה שאמרו בגמ' (יומא עב:): עה"פ "וזאת התורה אשר שם משה" (דברים ד:מד), זכה נעשית לו סם חיים, כלומר שהאדם יכול לזכות שוב בהאותיות סמ"ך מ"ם שבלוחות, ועי"ז ישיג את האָלף אורות שנאבדו בשבירת הלוחות.

שבת הוא בחינת פסקה זוהמן כמו במתן תורה

ואפ"ש לומר שבשבת זוכה כל אחד להשיג את האָלף אורות, והוא עפ"מ דאיתא בגמ' (שבת פח.) דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים - אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנא'

אלף אורות נאבדו בשבירת הלוחות

ברי"ש פרשתן כתיב (ויקרא א:א) "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר". ופירש"י, ויקרא אל משה - לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעי' ו:ג) "וקרא זה אל זה". אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר (במדבר כג:ד) "ויקר אלקים אל בלעם".

וי"ש להבין למה לא כתוב דבר והיפוכו, שאצל משה רבינו היה הקריאה בלשון חיבה, ואילו אצל בלעם לשון גנות. או שאצל משה רבינו היה הקריאה בקביעות, ואילו אצל בלעם בעראי.

והנה האות א' של 'ויקרא' הוא א' זעירא, ומבואר בוהר הק' הטעם לזה, מפני שבשבירת הלוחות ע"י משה נאבדו אָלף אורות, וכנגד זה יש א' זעירא, כי א' מורה על אָלף. ומבאר הרה"ק מקאמינקא, שהאָלף אורות שנאבדו הוא עפ"מ שמבואר בגמ'

מיכאל מקריב נשמת צדיקים, אין ראוי לומר 'במהרה'. אבל לפי מנין התיבות צריך להיות ל"ד תיבות, שהיו ל"ד כהנים מביאים פר ושעיר, והכהן המקריב נגד החזן, וכן הוא גירסת הרוקח 'במהרה'. ור"י הלוי מגרמייזא מיחה לומר 'מהרה', לפי שעל נשמת הצדיקים קאי, וגרס והשב 'את' העבודה למלאות את החשבון. והאלי' רבה מקיים הגירסא, ומפרש שקאי שמקריב נשמתן של צדיקים שמתו כבר שנים רבות. וזהו הפירוש שצריך להקריב את עצמו. (שנת תשנ"ה)

הקב"ה לכתוב גם האל"ף. ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה, שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפי"ן שבתורה, וכתבה קטנה. ע"כ.

והוא חידוש נפלא, ויש להבין למה לא רצה משה רבינו לכתוב את האות אל"ף כמו שאר האלפי"ן שבתורה, הרי סוף סוף כתוב האות א', ומהו החילוק וההבדל אם הוא אות א' זעירה או אות א' רגילה.

האות א' של 'ויקרא' מגלה שמשה רבינו הוא אהובו של מלכו של עולם

ומבאר בספר נפתלי שבע רצון עפ"מ מה שאמרו בזוה"ק (ח"ג ר.), שכותי אחד שאל את רבי אלעזר, שלכאורה אנו רואים מעלה יתירה בבלעם הרשע יותר ממשה רבינו. כי משה רבינו נכנס לאהל מועד כדי לשמוע דבר ה', ואילו אצל בלעם הרשע נא' 'ויבא אלקים אל בלעם' (במדבר כב:ט), והיינו שכביכול השי"ת הגיע אליו לומר לו דברי הנבואה, ואילו בלעם עצמו נשאר בביתו ועל מיטתו.

והשיב לו רבי אלעזר על פי משל, למלך שישב בהיכלו על כסא מלכותו, ומצורע אחד דפק על הפתח. שאל המלך, מי הוא זה שדופק על הפתח. אמרו לו, מצורע פלוני. אמר המלך, אל יכנס המצורע לכאן ולא יטנף את ההיכל. והנה באמת אני יכול לשלוח אליו שליח לשמוע מה יש בפיו, אך מוטב שאני בעצמי יקום וילך אליו, כדי להתרות בו שלא יעזי עוד להתקרב להיכל המלך. ואכן המלך עצמו הקדים והלך אליו והתרה בו: מצורע מצורע, מנע רגלך מהדרך המוביל להיכל מלכותי, ואם לא, אני נשבע שיעשו מגופך חתיכות חתיכות.

לעומת זה כשאהובו של המלך דופק על הפתח, והמלך שומע שהעומד בשער הוא פלוני אהובו, אומר המלך: אהובי חביב נפשי

(שמות לג:ו) "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". א"ר יוחנן, וכולן זכה משה ונטלן דסמין ליה "ומשה יקח את אהאל" (שם:ו).

ואי"ת מהאר"י הק', שמשה רבינו הוא בבחי' (משלי כב:ט) "טוב עין יבורך", והוא מחזיר לכלל ישראל את כתריהם מדי שבת בשבתו. וזהו מה שאומרים בתפילת שחרית לשבת 'ישמח משה במתנת חלקו', שמשה רבינו שמח בכתרים שקיבל מכל ישראל, ומכל מקום הוא מחזירה להם מדי שבת בשבתו. ולכן (תהלים צב:א) "מזמור שיר ליום השבת", ר"ת 'למשה', לרמז שהגם שהכתרים ניתנו 'למשה', מ"מ בשבת הוא מחזירה לנו.

וכתב החיד"א, שזהו הנשמה יתירה שמקבלים בשבת, היינו הכתרים שמקבלים בחזרה ממשה בשבת. וזהו מה שנאמר (שמות לא:ג) "אך את שבתותי תשמורו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם", ודרשו חז"ל (ביצה טז). שזה קאי על הנשמה יתירה, כי אכן ע"י הנשמה יתירה אנו זוכים לבחי' 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', כי נעשים בבחינת 'פסקה זוהמן' כמו במתן תורה. וממילא אפשר לומר שזוכים להשיג בשבת גם האֵלף אורות שנאבדו בשבירת הלוחות, כיון שבשבת הוא בחי' מתן תורה קודם חטא העגל.

משה רבינו ברוב ענוותנותו

כתב את האות א' של 'ויקרא' אות קטנה

והנה איתא בבעל הטורים דבר חידוש, שהטעם שהאל"ף ד'ויקרא' זעירה, מפני שמשה היה גדול ועניו, לכן לא רצה לכתוב אלא 'ויקר' לשון מקרה, כאילו לא דיבר הקב"ה עמו אלא בחלום, כדרך שנאמר בבלעם (במדבר כג:ד), כאילו לא נראה לו ה' אלא במקרה (מדרש אותיות קטנות), ואמר לו

ביאור טענת המלאכים מה לילוד אשה בינינו

עוד אפשר לבאר הטעם שלא רצה משה לגלות שהוא אהובו של מלך, עפ"מ דאיתא בגמ' (שבת פח:), בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא.

ויש להבין מהו הלשון שנקטו לילוד אשה, וכי עכשיו נולד משה מאשה, והרי כבר היה בן שמונים שנה. רק הביאור בזה עפ"מ שכתב החתם סופר (תורת משה פ' שמות) עה"פ (שמות א: כא) "ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים", וברש"י וכן הוא בגמרא (סוטה יא:), רב ושמואל, חד אמר בתי מלכות, וחד אמר בתי כהונה ולויה, מאן דאמר בתי כהונה ולויה, אהרן ומשה, ומאן דאמר מלכות, נמי ממרים קאתי.

ויש לפרש בזה מאמר חז"ל (ברכות לג:), עה"פ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" (דברים י: יב), אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. כי ראה משה, יען כי יראו המילדות את האלקים נתן להן שכרן, ויוכבד אמו אשר היתה מהמילדות נחשב הוא כשכרה, וכדאיתא במדרש (ש"ר א' ט"ז) "וייטב אלקים" (שמות א: כ), הדא הוא דכתיב (איוב כח: כח) "הן יראת ה' היא חכמה", שבשכר היראה זכתה למשה, שניתנה החכמה היא התורה על ידו. ומשה נבזה בעיניו היה ונחשב כאין, כאמרו 'ונחנו מה' (שמות טז: ז), וחשב, אם הוא שכר היראה, ממילא היראה מילתא זוטרתא היא, ע"כ. וממש כיוצא בזה כ' הקדושת לוי בפ' עקב, עיי"ש.

ועפ"א אפשר לפרש, דזה היה טענת המלאכים מה לילוד אשה בינינו, פירוש, היות שהוא

לא יקרא לו קול אחר, אלא אני בעצמי. צווח המלך ואמר, פלוני פלוני היכנס, חביב נפשי, אהובי, התקינו היכלות ושם אדבר איתו.

והנמשל הוא, דכמו כן בלעם הוא אותו המצורע של המשל, הרחוק מבני אדם, והוא קרא לפתחו של מלכו של עולם. שמע הקב"ה ואמר, מצורע טמא לא יכנס ולא יטנף את היכלי. כביכול אני בעצמי צריך ללכת אליו ולהתרות בו שלא יקרב עוד לשער מלכותי ולא יטמא אותו. ולכן כתיב 'ויבא אלקים אל בלעם'. ואמר לו הקב"ה, מצורע מצורע, "לא תלך עמם, לא תאור את העם כי ברוך הוא" (שם יב:) - אל תתקרב לבני הן לטוב הן לרע, כי טמא אתה בכל.

לעומת זה אצל משה רבינו שהוא אהובו של מלך כתיב 'ויקרא אל משה', קול המלך עצמו קרא אליו, ולא ע"י שליח אחר. 'מאהל מועד', מהיכל המלך, מהיכל המתוקן, מהיכל הנכבד שעליונים ותחתונים תאבים אליו, ולא יכולים להתקרב אליו. ע"כ מהזהר הקדוש.

ועפ"ז מבאר בספר נפתלי שבע רצון, דלכן רצה משה לכתוב על עצמו 'ויקרא אל משה' בלי האות א' כמו שנאמר אצל בלעם, כי לשון זה משמע שהשי"ת התגלה אליו בתוך אהלו, ורצה משה ברוב ענוותנותו שיחשבו שהשי"ת התגלה אליו בתוך אהלו, להתרות בו שלא יתקרב להיכל המלך, כמו אצל בלעם.

אך השי"ת צוה עליו שיכתוב בדוקא 'ויקרא' כדי שידעו הכל שהוא אהובו של מלך, שהשי"ת בעצמו קרא אליו בקולו שיכנס אליו. אך היות שהוא מראה על הכבוד הגדול ביותר, לכן לא רצה משה לפרסם יותר מדאי את הדבר שהוא אהובו של מלך, ולכן כתב את האות א' באל"ף זעירא. ע"כ.

אינה בטלה. והרי הוא אומר (ויקרא כו: לא) "והשמותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים (מגילה כח.). אבל חיוב הארץ שבביעית ומעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש, ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. ועיי"ש עוד.

אמנם הראב"ד (שם הל' י"ד) חולק על הרמב"ם וסובר ממש להיפך, שקדושת ארץ ישראל נשאר לעולם לענין שביעית ומעשרות, ואילו קדושת ירושלים והמקדש בטלה. וזה לשונו: שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שניה קידשה לעתיד לבוא, לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל, אבל לירושלים ולמקדש לא אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו. עכ"ל. ועיין שם בכסף משנה.

ואכן הכפתור ופרח מביא בשם הר"ח מפאריז שאמר, שכשיבוא לירושלם יקריב קרבן, דקרנן הותר בטומאה, ואפילו לבנות מזבח מותר בטומאה לצורך קרבן ציבור, וראיה מחשמונאים שבנו המזבח אף שהיו טמאים.

אמנם האחרונים יצאו כנגד זה, שאי אפשר לנהוג כך למעשה מכמה וכמה סיבות. ובשו"ת בנין ציון כתב, דיש מקרא מפורש (ויקרא כו: לא) "והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם", והיינו דבזמן שיוצאים לגלות, אע"פ דיש חלות קרבן מ"מ חסר הריח ניחוח, וממילא אי אפשר לקיים דין הקרבן כתיקונו, דהרי בעינן לשם ששה דברים הזבח נזבח (וזבחים מו:): ושנים מהם לשם ריח ולשם ניחוח, וזה ליכא בזמן

נולד כשכר לאמו, על זה שהיתה יראה מהשני"ת, א"כ אין זה חידוש מה שמשא הוא ירא ה' כזה, כיון שכל לידתו הוא בכח יראת אמו, וא"כ במה הוא עדיף מאתנו המלאכים, שיש לנו ג"כ יראת שמים מעצמינו בלי שום חידוש.

ועתה מובן שפיר למה לא רצה משה רבינו לגלות שהוא אהובו של מלך. כי ברוב ענותנותו סבר גם כן, שאין זה חידוש כלל מה שהוא הגיע למעלתו העליונה, מאחר שהוא קיבל את זה במתנת ירושה, מכח יראת אמו. ולכן כתב את האות א' זעירא, כדי שהאנשים לא יתפעלו יותר מדאי על החידוש הגדול שילוד אשה זכה להיות אהובו של מלך.

האם מותר להקריב קרבנות בזמן הזה

והנה פרשת ויקרא הוא פרשת הקרבנות שהקריבו במשכן ובביהמ"ק. ולגבי הקרבת קרבנות בזמן הזה איתא בגמרא (מגילה י.) ואמר רבי יהושע, שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית, אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה. מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא.

וכן פסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ו-ט"ז): לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא.

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קידשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה

כל ההורג את הרשעים כאילו הקריב עולה

והנה הגם שלהלכה למעשה נוהגים שאין מקריבים קרבנות בזמן הזה כשאין לנו בית המקדש, אמנם גם בזמנינו יכולים להקריב עולה על דרך מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קיא:): נאמר כליל בעיר הנדחת (דברים יג:ז), ונאמר כליל בעולה (ויקרא א:ט) "והקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריח ניחוח לה". ללמדך, כל ההורג את הרשעים כאילו הקריב עולה.

ודבר זה נוגע עתה בתקופה זו, כשמנתהלת מלחמה עקובה מדם בארץ ישראל, ובחסדי שמים זוכים בני ישראל להפיל את הישמעאלים הרוצחים ימ"ש חללים חללים, ובכך הם זוכים להקריב קרבן עולה, כמו שנתבאר בגמרא, כל ההורג את הרשעים כאילו הקריב עולה.

אמנם לגודל דאבוננו, נופלים קרבנות גם בצד השני - דם ישראל נשפך כמים, כמעט מדי יום ביומו שומעים על קרבנות נוספות שנהרגו במלחמה. והקרבנות הללו בודאי מכפרים על כל ישראל.

אך יעזור השי"ת שיבנה ביהמ"ק בקרוב במהרה בימינו, ושם נוכל להקריב בפועל הקרבנות ע"ג המזבח, וחלילה חלילה לא יפלו עוד קרבנות מבני ישראל, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די (עי' מדרש לקח טוב בראשית מג:ד), ומעתה והלאה נזכה לשמוע רק בשורות טובות ומשמחות. ונזכה בקרוב לשמוע הבשורה המרנינה מפי אליהו הנביא על ביאת גואל צדק בב"א.

החורבן. וכיון שכן, אע"פ שחל הקרבן, מ"מ לא קיים דין הקרבן כתיקונו, ומשום הכי לכתחילה אין מקריבין קרבנות בזמן הגלות.

ועפ"ז אפשר לבאר את נוסח הברכה של ליל הסדר לפני שתיית כוס שני, "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון". דהנה כתב הנצי"ב, שגם אחר חורבן בית המקדש, המשיכו להקריב קרבן פסח בירושלים במקום המקדש. ובהכרח צריך לומר שבנו מזבח שעליו יזרק את הדם. ואם כן קשה, מדוע לא הקריבו גם שאר קרבנות.

ומת"ץ הנצי"ב, שבשאר הקרבנות כתוב "לריח ניחוח", ובתוכחה כתוב "ולא אריח בריח ניחוחכם" (ויקרא כו:לא), ולכן שאר קרבנות שמטרתם 'ריח ניחוח' לא יכלו להקריב אחר החורבן גם אם היתה אפשרות להקריבם כאשר אין הבית קיים. ורק קרבן פסח שלא נאמר בו 'לריח ניחוח', אלא הוא זכר לנס שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים - אותו בלבד אפשר להביא גם לאחר החורבן.

ועפ"ז מבאר העמק ברכה, דזהו הביאור בנוסח הברכה 'אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון', כלומר, אף שגם עכשיו בימי הגלות אפשר להקריב קרבן פסח, בכל זאת אנו מבקשים שנקריב קרבן פסח שנתנית דמו תהיה לרצון, דהיינו, שיהיה בו גם 'ריח ניחוח', כשיבנה ביהמ"ק ויחזור ה' שנית לחפון בנו.

ליל שב"ק

את היצה"ר, 'ואל אראה ברעתי', שלא אראה גדול רעות חטאתי שמראה לו היצה"ר בעת עשויות המצוות, עכדה"ק.

ומוסיף שם האמרי נועם, היוצא לנו מדבריו הקדושים שעיקר מה שנאמר 'וחטאתי נגדי תמיד' הוא דוקא קודם התפלה ועשויות המצוות, ובשעה שעוסק בעניני גשמיות צריך להכניע תאוותו בזה ולחשוב בלבו איך יערב לו תענוגי עוה"ז, והוא מלא פשעים ועוונות. אבל בעת עמדו בתפלה צריך להיות בשמחה ובהתלהבות גדול באהבה ויראה, ואל יעלה כלל על מחשבתו מהעבירות שמקודם - כי זה מעצת היצה"ר כי יותר חשוב להיצה"ר העצבות שאחר עשיית העבירה מהעבירה גופא כדי שיוכל אח"כ להפילו לעצבות, כידוע זה בשם רבה"ק מלובלין זי"ע, עכלה"ק.

קליפת עמלק להשפיל בעת התפלה

זהו קליפת עמלק לחשוב על עצמו מי אתה, ואינך ראוי להיכנס לקודש הקדשים. ודוקא בשעת עשיית מצות ומעשים טובים אז בא 'אשר קרך', 'ויזנב בך כל הנחשלים' (דברים כה: יח). אבל אנחנו צריכים להתחזק בעצמנו ולדעת כי אנחנו בני א-ל חי.

החת"ס: דברי חובת הלבבות - להוציא המטמון אצל בני

וכבר **ברי** החת"ס זי"ע (תקס"ג) עה"פ "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה" (שמות כח: ג), 'ירצה כמ"ש ח"ה [חובות הלבבות] בהקדמה שבלבות האנשים חכמה נטועה אם יבוא מי שיעוררם על זה יוציא המטמון ההוא ויגלה לעין כל, ואם לאו יהי' נעלם כרגיר הזרוע, שאם יעדר ויחרוש יצמח, ואם לאו ירקב. וה"נ אמר השי"ת

פרשת ויקרא - א' זעירא

"ויקרא אל משה וגו'". במסורה יש א' זעירא. ויש בזה כמה טעמים, ואולי לרמז כי יש לכל יהודי ויהודי ניצוץ קדוש הנקרא 'משה' שהוא הדעת שהקב"ה קורא אליו. אבל אז האדם מתלבש בקטנות יש לו א' זעירא מלשון זעיר אנפין, היינו פנים קטנות. ו'פנים' פירושה חכמה, וכמ"ש "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח: א). וחכמה נקרא אל"ף, וכמו "אאלפך חכמה" (איוב לג: לג). ועכ"פ יש פעמים שיש לו לאדם קטנות שכל, והוא בעל א' זעירא.

הנוע"א: בשעת התפלה צריך האדם לחזק עצמו שלא יזכור מחטאותיו

ולפעמים הזמן הזה הכי מעולה, כי אז האדם אין לו התנשאות, ומרגיש עצמו שתלוי בעזר אלקי. עכ"ז אין הוא נסתר מה' ח"ו, כי "כחשכה כאורה" (תהלים קלט: יב). וגם אם באמת הוא כך, הנה "אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה" (ש"א טו: יז). וי"ל ע"פ האמרי נועם (פ' מצורע) מה שהביא לפרש בשם הרה"ק מוה"ר אלימלך זצוק"ל בעל הנוע"א עה"פ "הרגני נא הרוג וגו' ואל אראה ברעתי" (במדבר יא: טו) וז"ל שם, כי היצה"ר המסית לאדם לילך בדרכיו הרעים, אח"כ כשבא האדם להתפלל או ללמוד אז היצה"ר בעצמו מזכירהו כל עוונותיו, ומפילו לעצבות ואומר לו איך תעזי פניך להתפלל לפני א-ל גדול ונורא, וידעת בעצמך גדול פשעך והמרותיך בהקב"ה.

ואמנם באמת בשעת התפילה צריך האדם לחזק עצמו שלא יזכור מחטאותיו, רק אחר התפלה בעת עשיית צורכי הגשמיות שלו אז ישבר לבבו ויקיים "וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא: ה). וזהו 'הרגני נא הרוג', שיהרוג

בתוך האל"ף זעירא להאיר בה. וע"כ דייקא היתה קריאה של חיבה להאיר כמרגישים בעצמם נפילה, לחזק בקריאה של חיבה מאת המקום ברוך הוא להיכנס בקודש הקדשים.

השי"ת יעזור שנוכה לעבוד את השי"ת כאשר עם לבבנו, ויושפע שפע רב בבני חיי אריכי ומזוני ריחי וסייעתא ושידוכים טובים נאה ומתקבל לנו ולכל ישראל, בכריות גופא ונהורא מעליא בביאת גואל צדק בב"א.

למרע"ה להיות כי הוא ית' מלא אותם חכמת לב, וצריכי' למי שיעורר אותם ויודיעם זה כדי להוציא חכמתם התקוע בכח אל הפועל. לזה אמר 'ואתה תדבר אל כל חכמי לב', ומה תדבר אליהם, 'אשר מלאתיו רוח חכמה' - זה בעצמו הוא הדיבור אשר תדבר, ותודיעם שהם מלאים רוח חכמה, ועי"ז בזאת ההודעה 'ועשו את בגדי אהרן' (שם), כי יעוררו להוציאם אל הפועל, ע"ש.

וזהו 'ויקרא', להכניס ה'אאלפך חכמה'

סעודת רעוד"ר

אמר לו, שהסכימו העליונים על כך לפי שהשתחוו לצלם ושנהנו מסעודתו של אותו רשע, וכן בתרגום יעו"ש.

חת"ס: טעם חטא נהנו מסעודתו שיתחייבו

והנה כתב זקה"ק בעל תהלה לדרוד, וכן כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע במגיד משנה. ונעתיק דברי חת"ס (דרשות קס"ט) כדבריהם ממש, אבל האמת יורה דרכו כאשר אומר בעזה"י הנה כתיב (הושע ג:ה) "ובקשו את ה' אלקיהם ואת דויד מלכם". ואם אינם מבקשים חייבים כליה ח"ו, אלא שנשבע הקב"ה שאינו מכלה אותם, על כן מעמיד מלך קשה כהמן עד שיבקשו ה' אלקיהם ודוד מלכם, ויאמרו "אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה" (שם ב:ט). וכן היה אז שאמרו ליחזקאל (כ:לב) "נהיה הגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן", והשיב להם הקב"ה "ביד חזקה ובורוע נטויה וחיזמה שפוכה אמלוך עליכם" (שם לג). והיותם יושבים תחת מלכי פרס ומדי בהשקט, מאסו בארץ ישראל ובדרוד מלכם, ודאגו וחרדו אולי יגיע זמן שבעים שנה. והרי קמן שבהגיע הזמן לא עלו אלא ד' רבוא (עזרא ב:סד, נחמי'

אשרי הדור שהנשיא שלו

נותן לב להביא כפרה על שגגתו

"אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" (ד:כב). וברש"י, אשר נשיא יחטא - לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על זדונותיו.

ישמח משה: מרדכי ידע את כל נעשה

אולי הכוונה לפרש הענין עפ"מ דאיתא (ירושלמי מגילה פ"א ה"ה) שהמגילה ניתנה למשה מסיני. וכתב בישמח משה (קונטרס עסיס רמוני ד"ה ומרדכי ידע) שהיה הדבר נמסר מדור לדור לראש הדור, שבכל דור היה יחיד שידע מזה, וגם מרדכי הצדיק היה יודע מהמגילה. וזהו שכתוב "ומרדכי ידע", שהוא היה יודע שורש הדברים, שיהיה ישועה לישראל לבסוף. אמנם לא היה יכול לגלות להם, שא"כ ימנעו מלעשות תשובה, מפני שיבטחו שממילא יושעו. ולכן יצא בתוך העיר ויועק זעקה גדולה כדי להחזיר את ישראל בתשובה.

וביתר שאת יש לפרש כאן ביותר, וזהו שכתב רש"י ז"ל 'ומרדכי ידע' - בעל החלום

מדבר טוב. ולפי חשבוננו של אחשורוש הרי כבר עברו ע' שנים, ואם הנביא אמר שכשיהיה ע' שנים יגאלו, ואם עדיין לא גאלם א"כ שוב לא יגאלם.

כח המחאה

אמנם בעת החורבן הבית הראשון כמבואר (שבת נה.) שלא מיחו עיי"ש, ומזה נוצר החורבן, ומדה כנגד מדה גם כאן הי' כן, שמרדכי הי' יהודי אחד בשושן, ומקודם לא מחה מרדכי, רק "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" (אסתר ד:א). אמנם אח"כ "ויצא בתוך העיר" (שם), ואז מרדכי שהוא מיחה בעם שלא יאכלו ושלא ישתו בסעודת אחשורוש, וישראל מיאנו לשמוע בקולו (יערות דבש ח"א דרוש ג' בשם תרגום המגילה).

ועיין מה שכתב ר' שמואל אוזידה (תלמיד האריז"ל) עה"פ "לעשות כרצון איש ואיש" (אסתר א:ח), ודרשו חז"ל (מגילה יב.) זה המן ומרדכי, דהמן יעץ לכוף את האנשים לאכול ולשתות כדי שיוכל להחטיא את ישראל, ומרדכי יעץ להם להאכילם בלי כפייה. ואחשורוש עשה פשרה ביניהם - "והשתיה כדת בלי אונס" (אסתר שם) כמו שיעץ עליהם מרדכי, ובאכילה עשה כעצת המן להאכילם בכפייה. וכדי לבטל פשרה זו תיקנו חז"ל לשתות יין בכפייה, והוא היפך פשרת אחשורוש להאכילם בכפייה ולהשקותם בלי כפייה. וזה הכוונה 'עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי' (מגילה ז:), היינו עד שיתבטל הפשרה שהכריע המלך בין מרדכי להמן, ע"ש.

והנה מזה שיצא מרדכי ברבים והכריח כולם לתשובה והתענו, כמ"ש "ויעבר מרדכי" (אסתר ד:יז), "גם אני ונעורתי אצום כן" (שם טז), וכמ"ש אתא מלי קומצי קמחא דידיכו כו' (מגילה טז). ומזה ששמחה מרדכי הצדיק

ז:סו). ומהלויים לא עלו כלל, וקנסם עזרא (יבמות פו:).

ועל כן כשישב אחשורוש ע' שנה ולא איפרקו, אמר תו לא מפרקו, ועשה משתה. אז האמינו כל ישראל מקצה חשבוננו. ואל תתמה, שהרי אמרו חז"ל (מגילה יב.) גם דניאל מנה וטעה. אלא שדלת העם שמחו ונהנו, וכל העם שבכל העולם נהנו ושמחו בסעודתו של אותו רשע כדי שיהיו פטורים מלעלות לארץ ישראל וביהמ"ק ומלכות בית דוד. ועי"ז נתחייבו להעמיד עליהם מלך קשה כהמן כנוצר לעיל.

והנה שם יהוד"ה הוא, דעל שם מלכות בית דוד נקראים יהודים. ועל כן אותן שנתקבצו לסעודת אחשורוש, אילו היו יהודים שרצונם במלכות בית דוד לא היו נהנים ולא נכנסים לשם. אך אלו לא ביקשו דוד מלכם, על כן כתיב "לכל העם הנמצאים בשושן" (אסתר א:ה), ולא נתכנו בשם 'יהודים' אלא בשם 'עם הנמצאים בשושן' ואתי שפיר.

אך מרדכי לבד היה 'איש יהודי' הנכנס תחת עול דוד ומלכותו, והיה מצפה יום יום מתי תחזור העטרה ליושנה. ואי אפשר בלי מחיית עמלק תחילה, ואי אפשר זה אלא עי" בנימין, מפני כי כל השבטים השתחוו לעשו חוץ מבנימין. ועתה אם גם מרדכי שהוא מבנימין ישתחוה להמן העמלקי, בטל סברו ח"ו. על כן 'לא יכרע ולא ישתחוה' (שם ג:ב). והיינו איש יהודי ואיש ימיני דייקא התחזק במעוז ימיני - בנימין משום שרצה להיות איש יהודי דייקא ממלכות בית דוד, וכנוצר לעיל, עכד"ק.

אחשורוש ידע שלא יחזור לבנות ביהמ"ק

וב"ק אבי אדמו"ר מרן זי"ע כתב דאחשורוש ידע דלא יחזור הקב"ה אח"כ לבנות בית מקדשנו יצ"ו, כי אין הקב"ה חוזר

חדות ימים ושנות עולמים", שהימים בעצמם הם שמחים בחדוה רבה בפעולת הצדיק שעשה בימיו רצון קונו. וז"ש (אסתר ב: כג) "בספר דברי הימים לפני המלך" – מלכו של עולם. וזה ג"כ הפי' (שם ט: כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה", להביא השמחה בימים כנ"ל.

השי"ת יעזור שנזכה להשפעות טובות רבות בבני חיי אריכי ומזוני ריחי וזווגים הגונים נאה ומתקבל, 'לעשות אותן ימי משתה ושמחה' מתוך רחמים וחסדים, ו'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה', 'תאיר כאור חשכת לילה', ונזכה בקרוב לגאולת עולם ולעשות קרבנות חובותינו בימים הבאים לקראתנו לשלום בביאת משיח צדקנו בב"א.

ברבים נמתק מה שלא מיחו מקודם בימי נבוכדנצר, ונתהפך הגזירה לטובה. ומזה נצמח הישועה – גדולה תוכחה שמביא טובה לעולם.

התעלות יום יום

ונסיים בדברות קודש של התפארת שלמה (רמזי פורים) ביאר בזה"ל, "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (אסתר ט: כב) – כבר דקדקו המפרשים בלשון 'לעשות אותם'. הנראה לי ע"פ מ"ש לעיל (שם ב:יא) "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך", רמז על הצדיקים הגדולים אשר בכל ימיהם הולכים במעלה יתירה, כמ"ש (בראשית כד: א) "ואברהם זקן בא בימים", שבכל יום היה במדריגה יותר מיום האתמול.

וזהו זמר ליום ש"ק "חי ה' וברוך צורי וכו'

דרשת שבת הגדול

חלק אגדה

לומר כאן 'ולא נחם', היינו נחום איש גם זו, שעל כל המאורעות שאירע לו התנחם ואמר גם זו לטובה (תענית כא.).

אמנם זאת הוא דוקא להצדיק בשביל עצמו. אבל בשביל ישראל אין לומר כן, כדאי אתא בשבחי הבעל שם טוב זלה"ה שהרה"ק רבי נחמן הארידיענקער זלה"ה היה לו מדה זו שאמר על הכל 'גם זו לטובה'. פעם אחת רצו להעמיד אנשי חיל אצל היהודים, אמר לו הבעש"ט הקדוש זי"ע התפלל שלא יעמדו אנשי חיל אצל היהודים. השיב גם זו לטובה. אמר לו הבעש"ט כמה יפה שלא היית בדורו של המן שהיית אומר על גזירת המן גם זו לטובה, עיי"ש.

ומכל שכן הבורא ברוך הוא בשביל ישראל, אף שישאל בעצמם סבלו השעבוד והגלות,

כח התפילה היתה כח יציאת מצרים

בהפטרטה "בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג: יח). וכבר הק' בגמ' להבין (ע"י חגיגה ט:).

ובספ"ק דברי ישראל (פ' בשלה ד"ה עוד שם במדרש) כתב ה"ל במדרש (ש"ר כ' י"ח) עה"פ "ולא נחם אלקים" (שמות יג: יז), אמר הקב"ה איני מתנחם עד שאנקם נקמתי וכו' עד שאהרוג לכולן וכו' עד שארדה אותן לים, שנאמר וכו', עיי"ש.

ולפ"ז יש לומר בדרך צחות כדוגמא שראיתי בספר אגרא דכלה (פ' נשא ד"ה ויחנך) בשם הרבי מלובלין זלה"ה על הכתוב (במדבר ו: כה) "יאר ה' פניו אליך ויחנך", פירוש 'ויחנך' מלשון חוני, שיעשה אותך כחוני המעגל (תענית יט.), עיי"ש. וכדוגמת זה יש

הוא אומר מה זאת'. הרי כל מה דעבד רחמנא לטב עביד. והתשובה דכן מדבר 'בחזקת יד הוציאנו'. וזהו כח ליל הסדר, תיכף מתחיל ב'הא לחמא' נתעורר לרחמים וחסדים גדולים, ומתפלל כבר על 'לשנה הבאה בירושלים' כי "בעת רצון עניתך" (ישעי' מט:ח).

ובזה מבואר מה שאמרו זהו החילוק, צדיק נקרא מי שמבטל גזירה, 'ועבדו' הוא רק עבד, עכ"פ דמי שעוסק בתפלה זה נקרא הצדיק.

ואמרו 'גם זו לטובה' כנחום איש גמזו, אבל הקב"ה לא אמר כן. וזהו 'ולא נחם אלקים' כאמור, וכמדרש הנ"ל שלא התנחם עד שנקם נקמתו והורידן לים, אף שישאל מצדם היו מסתפקין ביציאת מצרים לבר. כמו שאומרים 'אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, ולא נתן לנו את ממונם דיינו'. אבל הקב"ה לא הסתפק בזה עד שהורידן לים ונתן לנו גם ביזת הים, שגדולה מביזת מצרים.

ועד"ו ביאר בהגדת שערי יששכר 'תם מה

* * *

חלק הפלפול

שנית כששמעו קולו דפרעה, עכ"ד.

האם מברכים על הלל בליל הסדר

עוד מצינו בזה שנחלקו הראשונים האם מברכים על הלל בליל הסדר. הטור (סי' תע"ג) מביא כמה שיטות בענין זה: בענין ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבוותא, ריצב"א היה מברך עליו ב' פעמים - אחת קודם אכילה ואחת אחר אכילה. וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורג, וכ"כ רב האי ורב צמח ורב עמרם.

אבל הרי"ף גיאת ואבי העזרי כתבו שאין לברך עליו כלל, לפי שחולקים אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה, וא"כ האיך יברכו כיון שפוסקים באמצע. וכן היה נוהג אדוני אבי הרא"ש ז"ל, וכן ראוי לעשות בכל דבר שיש ספק בברכתו שאין לברך, דברכות אינן מעכבות.

ויש מקומות שנוהגין לקרות ההלל בבית הכנסת בציבור כדי שלא יצטרכו לברך עליו בשעת ההגדה. ומה טוב ומה נעים ההיא מנהגא, ויש לו סמך במסכת סופרים (פ"כ ה"ז). דאיתא התם, תניא ר"ש בן יהוצדק אומר, י"ח ימים ולילה אחד יחיד גומר בהן

פלפול גבי הלל ליל הסדר והמסתעף

המהרי"ל בסדר ההגדה (אות כ"ט) מבאר דחלקו הראשון של ההלל על יציאת מצרים, וחלקו השני על הגאולה העתידה. וכוונתו שהפרקים הראשונים עוסקים ביצי"מ, ואילו שאר הפרקים מדברים על הגאולה העתידה.

התום רי"ד (פסחים קטז:) כ' דכשם שקרבן פסח טעון הלל בעשייתו ובאכילתו, כך החלק הראשון של ההלל קאי כנגד ההלל שבשעת עשיית הפסח. ואילו חלקו השני של ההלל כנגד ההלל הנאמר בשעת אכילת הפסח.

בירושלמי (פסחים פ"ה ה"ה) שבלילה לאחר מכת בכורות כתוב בתורה שאמר פרעה "קומו צאו מתוך עמי" (שמות יב:לא). ומוסיף הירושלמי שהיה נס, וקולו של פרעה הלך בכל ארץ מצרים, וכל ישראל שמעו 'קומו צאו' - לשעבר הייתם עבדי פרעה, מכאן ואילך אתם עבדי ה'. באותה שעה היו אומרים "הללויה הללו עבדי ה'" (תהלים קיג:א) - ולא עבדי פרעה, עכ"ל הירושלמי.

ומפרש הפני משה שאף שאמרו הלל קודם לכן בשעת עשייתן את הפסח, חזרו ואמרו

יש להמתיק הענין ביותר. ואולי עד"ז לבאר דהנה כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' קרבן פסח ה"ג), מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע. לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר, אוכל מהן תחילה ואח"כ אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו. ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו.

ובכסף משנה ביאר הדברים, במכילתא הפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע, כלומר אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו. וביארו מהר"י קורקוס שם שהכוונה שיאכל ממנו הרבה, עיי"ש. ויש לבאר הענין אכילת השובע מהו, וכמה שיעור חיוב אכילה איכא בקרבן פסח.

ב' טעמים לאכילת הפסח על השבוע

והנה מקור אכילת שובע בש"ס דילן (פסחים ע). ר"ע אומר חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השובע. ופירש"י ז"ל שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן, ע"כ. ושם (פו. ד"ה אין) שהוא נאכל באחרונה על השובע, שכן חובת כל הקרבנות, כדקיי"ל (תולין קלב:) 'למשחה', בפ' קרח כתיב גבי מתנות כהונה 'לך נתתים למשחה' (במדבר יח:ח) לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים ע"כ, ושם (ק"ט: רשב"ם ד"ה כגון) אסור לאכול כלום אחר הפסח כו', ולפי שדינו ליאכל בסוף על השובע, וכן כל קרבנות כו', ע"ש.

והתוס' (ע. ד"ה לאו) כתבו, ואומר ריב"א דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השובע, היינו מדרבנן גזירה משום שבירת עצם. שאם לא היתה באה על השובע, מתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות היה בא לידי שבירתן, ע"כ.

ולבאורה קרבן פסח נאכל לבעלים, ומה שכתב אכילת קרבן 'למשחה' בדרך כלל היא

את ההלל וכו' ובגולה כ"א ימים וב' לילות. ומצוה מן המובחר לקרות את ההלל בב' לילות של גלויות, ולברך עליהן ולאומרן בנעימה, לקיים מה שנאמר "ונרוממה שמו יחדיו" (תהלים לד:ד). וכשהוא קורא אותו בכיתו א"צ לברך, שכבר בירך ברבים. ע"כ.

חמש שיטות בברכת ההלל

השיטות שמביא הטור הן: א) הריצב"א, המהר"מ מרוטנבורג, רב האי גאון - מברכים פעמיים על ההלל, פעם אחת על חצי ההלל שלפני הסעודה, ופעם שניה על חצי ההלל שלאחר הסעודה.

ב) רי"ץ גיאת, ראבי"ה, רא"ש - אין מברכים על ההלל מפני שמפסיקים אותו באמצעו בארוחה.

ג) אין מברכים על ההלל כליל הסדר כיון שנוהגים לומר הלל בביהכ"נ ולברך עליו, ובכך מוציאים ידי חובה גם את ההלל שכליל הסדר. ולפ"ז מי שלא אמר הלל בבית הכנסת יצטרך לברך כליל הסדר.

ד) האבודרהם (סדר ההגדה ופירושה ד"ה ויש מגדולי) בשם יש מגדולי המפרשים על ההלל שלפני הסעודה יש לברך 'לקרוא את ההלל', ואילו על ההלל שלאחר הסעודה יש לברך 'לגמור את ההלל'.

ה) הרמב"ן (פסחים קי"ז) מברכים פעם אחת בתחילת ההלל לפני הסעודה. למעשה אנו נוהגים כשיטת הרי"ץ גיאת והרא"ש ואיננו מברכים על ההלל (משנה ברורה סי' ת"פ סק"א). וכך הוא בהגדות השונות לכאורה עובדה זו מחלישה את עוצמתו של ההלל, אמנם ברכות אינן מעכבות. אבל דוקא כליל הסדר היינו רוצים לומר הלל בצורה המהודרת ביותר.

והנה כבר הבאנו הטעמים בזה כנו"ל, מ"מ

לליף לה מקרא דכתיב 'ועצם לא תשברו בו'. וכך היא המצוה בזמן שבית המקדש קיים בתחילה מביאין הפסח ומברכין בא"י וכו' על אכילת הפסח, ואוכל ממנו כל אחד כזית. ואח"כ מביאים החגיגה ומברכין בא"י וכו' על אכילת הזבח. וכשגמרו לאכול החגיגה מביאין הפסח ואוכלין אותו על השבוע, עיי"ש.

שיטת הכלי חמדה שהם ב' טעמים נפרדים

והנה בס' כלי חמדה (פ' בהעלותך דף ג' אות ה') כתב לתמוה על דברי הכל"בו מכמה טעמים, א) שהרכיב טעם הירושלמי דשבירת עצם עם טעם דצריך להיות נאכל על השבוע, ואעפ"כ כתב דהיו אוכלין מתחילה מהפסח. וקשה מאד, כיון דהטעם לאכול אותו באחרונה הוא משום שבירת העצם, א"כ אמאי מותר לאכול מתחילה פסח. ב) עיקר הדבר תמוה, כיון דמצותו של פסח לאכול על השבוע, א"כ לא שייך לאכול קודם להחגיגה, דהרי אם אכל כזית קודם החגיגה כבר קיים מצות אכילת פסח ויצא יד"ח אכילת פסח. וא"כ איך שייך לומר שיקיים מצוה מן המובחר לאכול פסח על השבוע.

ואם אמנם יש לומר דאע"ג דחובת הפסח כבר קיים בכזית שאכל, מ"מ כל מה שאוכל הרי היא מצוה ומקיים בזה מצות אכילת הפסח, ואם כן שפיר יש מקום לקיים מצוה מן המובחר בכזית שאוכל באחרונה כיון דעדיין יש אז מצות אכילת פסח וכו', אך רחוק הדבר שזו כוונת הס' כל"בו. ויותר נראה בכוונתו דסבירא ליה דמצוה חיובית לאכול כל הפסח, וכמו שחקר בס' שאגת ארי' (סי' צ"ו) בזה, עכ"ל הכלי חמדה עיי"ש.

ולענ"ד חשבתי לומר, וב"ה מצאתי כדברינו בהגהות על מהר"ם חלאוה (ע"י באריכות בס' אוצר מפרשי הרמב"ם) שביאר שהרמב"ם ותוס'

הכהנים האוכלים (ודברי הגר"י יודעים בענין זה). אמנם דעת רש"י שיש מצוה גם באכילת בעלים על השבוע, כתב כ"ק אדמו"ר הגה"ק בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ר"ה) תשובה שלימה, וכותב שם שבחגיגה יכול לקיים דין 'למשחה' ע"י שאוכל צלי בחרדל, וכדאמרו (חולין קלב:) אמר רב חסדא, מתנות כהונה אינן נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל, מ"ט, אמר קרא 'למשחה' - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים, ע"כ. אבל קרבן פסח שאין יכול לאכול בחרדל כי אם צלי אש, לכן מקיים דין 'למשחה' באוכלו על השבוע אחרי החגיגה, עיי"ש.

ובאמת מצינו תנא דמסייע ל"ה האור זרוע ז"ל בפירושו להפיטו של שבת הגדול (דף ס' טור ב') וז"ל, ותיכף וכו' וגם נראה דקרא כתיב 'למשחה' שהמלכים אוכלים בשר צלי בקינוח סעודה, לכך נאכל על השבוע, אבל לא אכילה גסה, עכ"ל האור זרוע.

ב' אכילות בקרבן פסח - קודם הסעודה ולבסוף על השבוע

והנה מצאתי דבר חידוש בס' המהר"ם חלאוה (פסחים קי"ט) מדייק מהמשנה שאכלו את הפסח פעמים, בתחילת הסעודה ובסופה, ומביא ראי' שהרי במשנה (ק"י) תנן, הביאו לפניו מצה חזרת וחרוסת, ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח, הרי שנאכל בתחילה. ובסוף פירקין תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, הרי שנאכל לבסוף. וכתב דנאכל הפסח בתחילה אחרי המצה קודם הסעודה וכמבואר במשנה, ולבסוף אוכל פסח, ואין מפטיר אחריו כלום.

ובן בס' אבודרהם כתב סדר זה שכתבו בס' ארחות חיים וס' כל"בו בזה"ל, חגיגה המבושלת נאכלת קודם הקרבן פסח כדי שיהא הפסח נאכל על השבוע. ובירושלמי

ולגדולה, קרבן ומצוה קדושה כזו אכלו לבסוף הסעודה על השובע, וגם ישאר טעם אפיקומן בפיו, ולפיכך אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

אבל כשהיו אוכלים מרובים, אז אכלו רק בסוף הסעודה כזית לכל א' וא' על השובע, ואז מגיע לשיטת הירושלמי שיש חשש לשבירת עצם כי הי' הקרבן מצומצם. ובוה מיושב שאין זה ממש מדיני הקרבן לאכול פעמיים.

ושמעתיה מידידי הג"ר אשר אדלער שליט"א ממאנסי (בשם טללי אורות בשם ערוה"ש) ביאור 'ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים'. והנה 'זבחים' הכוונה לקרבן חגיגה שהיה קרב בי"ד. ואיתא במתניתין (פסחים ס"ט) שאין קרבן חגיגה שהיו מקריבין עם קרבן פסח חובה, והיו מקריבים אותו רק בזמן שי"ד היה חל בחול והפסח בא בטהרה, כיון שרק קרבן הפסח עצמו דוחה שבת ודוחה טומאה. וכן כשהקרבן הפסח בא במועט, דהיינו שהיה קרבן הפסח מועט ולא היה בו כדי שביעה לכל בני החבורה שנימנו עליו, ואז היו מביאים חגיגה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע. אבל בזמן שקרבן הפסח בא במרובה, דהיינו שקרבן מרובה לכל בני החבורה, שהיתה החבורה מועטת ודי להם בפסח לבדו כדי לשבוע ממנו, לא היו מביאין חגיגה.

וא"כ י"ל שאנו מתפללים ומבקשים שיהיו בני ביתנו מרובים, ועל כרחך נצטרך אז לאכול גם מן הזבחים דהיינו להקריב קרבן חגיגה עם הפסחים עם קרבן הפסח.

**ב' טעמים באכילת הפסח -
זכר לעוני בחפזו וזכר לחירותו**

והנה כ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה היה נוהג לשאול על קרבן פסח למה נתן רבן

אולי לשיטתם, דבתוס' (ק"כ ד"ה באחרונה) מבואר שאוכלין מהפסח רק לבסוף ואין אוכלין אחריו, ולא כדכתב הרמב"ם שגם בתחילה אוכלין מבשר הפסח. דהתוס' (שם ד"ה מפטירין) הביאו מהירושלמי שהטעם שאין מפטירין אחר הפסח הוא כדי שלא יבוא לשבור עצם באכילתו, לכן אוכלו רק על השובע.

אמנם בהרמב"ם (הל' ק"פ הל' ט') מבואר שהטעם הוא כדי שישאר טעם פסח בפיו שהוא המצוה. וא"כ לדעת התוס' הרי אין לאכול פסח בתחילה, שמא ישבור עצם וצריך לאכול את הפסח רק כשהוא שבע. משא"כ לדעת הרמב"ם שכל הטעם לאכול את הפסח על השובע זה כדי שישאר טעם פסח בפיו, א"כ אין זה סיבה שלא יאכל פסח בתחילת הסעודה, ורק שיאכל גם לבסוף שישאר טעם בפיו.

ישוב בין כל השיטות

אם היו אוכלים מרובים או מועטים

בי לכאורה תמוה הוא שיהי' מחלוקת גדולה כזו אם אכלו פעמיים מהקרבן פסח, ורק נמצא כמה דיוקים במשנה כזו, וכי תורה סתומה הוא ורק דיוקים להגיע לזה.

ולענ"ד אולי ע"פ המשנה שאם היו אוכלים מרובים היו עושים קרבן חגיגה, אבל אוכלים מועטים היו אוכלים מהפסח. והנה לפ"ז אם היו אוכלים מועטים, אז עשו כשיטת הראשונים שאחר המצה אכלו הרבה מהפסח, ולא הי' חשש שבירת עצם בזה כי הי' הרבה מהבשר, ולא חששו אולי ישברו להוציא מהמח שבעצם לצרפו לשיעור כזית וכיו"ב. וגם לא הי' ענין מיוחד משאר קדשים, ובפרט שלא הי' הכהן האוכלו והי' איסור שלא יבוא לידי נותר, ואכלו מקודם, מ"מ היות שהי' ענין של לאכול למשחה

ביתו, ולפי שאין דבר המפורסם להמון יותר מן הידיעה שהיו ישראל במצרים, על כן אמר בעל הבית 'די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים' אע"ג שהיה ראוי לומר 'די אכלו אבהתנא בצאתם ממצרים'. אבל לפי הרמב"ן משמע שרצה בעל ההגדה לכלול את שני הטעמים, שאמר הכתוב בספר דברים בתחילת ההגדה לעוני שבמצרים, ולחפזון הגאולה בסופה.

ולפי זה מובן לנכון כי אנו אוכלין מצה תחילת הסעודה 'לחם עוני', ואח"כ בסוף הסעודה 'לחם חירות'. וכן תחילת הסעודה היו מביאים לפניהם הפסח לתיאבון, שזה ענין עוני כאביון התאב. ואח"כ אוכל מזבחים ומן הפסחים, הפסח אינו נאכל אלא על השובע, זכר לחירות.

ואולי דהכ"נ בשעת שחיטת הפסח הי' ביטול ע"ז - חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא במצרים כמ"ש החת"ס, ולכן אומרים אז הלל ג"כ.

ולפי זה מיושב בטעם שאומרים ב"פ ברכה על ההלל, כי ההלל ניתקן על כל חלקי הנס. ובתחילה אמרו הלל בשעת תחילת הסעודה זכר לעוני, ואח"כ סוף הסעודה זכר לחירות. ואמרו בשעת שחיטת הפסח לביטול ע"ז. וזהו שאומרים ברכה אחר הלל.

גמליאל טעם לקרבן פסח, על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים. הן נצטוו על הפסח עוד לפני היציאה בפרשת החודש קודם שפסח הקב"ה על בתי אבותינו.

ויש שביארו שגם בקרבן פסח מצינו שני טעמים האחד נלמד מן הפסוק "משכו וקחו לכם צאן", ודרשו חז"ל משכו ידיכם מע"ז, משום שהצאן יראתם של מצרים היה. עפ"ז יש בקרבן פסח כדי לעקור עבודה זרה זו מלכותיהם של ישראל, ועוד טעם על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו והצילם.

ועל זה שאל רבן גמליאל פסח שהיו אבותינו אוכלים על שום מה היינו על שום איזה טעם משני הטעמים האלה. ועל זה ענה רבן גמליאל 'על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים', ומה שאכלו הקרבן במצרים היה כדי לעקור עבודה זרה מלבם.

ובזה מיושב דברי בעל ההגדה שפתח את ההגדה ב'הא לחמא עניא' ועשה את המצה זכר לעבדות. וסיים שמצה זכר לחירות, ביארו הפרשנים בעל ההגדה לא נתן למצה אלא טעם אחד בלבד - הוא הטעם שאמר רבן גמליאל על שום הגאולה. ומה שכתב בתחילת ההגדה לא מתן טעם הוא למצה, אלא הזכרה והודעה שבעל הבית מודיע לבני ביתו מה הלחם שאכלו במצרים. ואמר המהר"ל שבעל הבית אינו מדקדק בדבריו עם בני

מראי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' סנהדרין	חלק - סימן
קח.	עליהם הוא אומר ה' ממת ומחיה מוריד שאול ויעל..... יט-שנו
קי.	איתתיה דקרח אמרה ליה וכו'..... יט-קלב
	חכמות נשים וכו' און בן פלת ואולת וכו' של קרח..... ט-שיא
	ויקנאו למשה וכו' קנא את אשתו ממושה..... ד-קמג
	רש"י ד"ה דגייז..... יט-קלב
קי:	קטן מאימתי בא וכו' נולד כי עשה וכו' זרע יעבדנו..... ו-רג, י-שיא
	קטן מאימתי בא וכו' שנימוזל וכו' אימך אפונה..... י-קעב
	קטן מאימתי בא וכו' שיאמר אמן וכו' שאומר אמן..... ח-סא
	רש"י ד"ה זרע..... ו-רג
	רש"י ד"ה משעה..... ו-רג, י-שיא
	רש"י ד"ה עני..... י-קעב
קיא.	לכן הרחיבה שאול וכו' חוק אחד..... י-שי
	רש"י ד"ה מאי אמן..... ח-סא
קיא:	יצאו הן ולא שלוחין..... ז-ר, ז-רסה
קיב:	קדשי בדק הבית יפדו..... יט-רסב
קיג.	עיר שיש בה אפי' מוזהה וכו' עיר הנידחת..... יז-קצא
	דכ"ע אית להו דר' אבין..... ה-כח
	רש"י ד"ה דכתיב..... יז-קצא

מס' מכות

ב.	ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו..... ה-שג, ז-רמז, יד-יח
	רש"י ד"ה שחייב..... ה-שט
	תוד"ה מעידין א'..... ג-נא, נב, ט-שנט, י-רלח, יז-קיב
	תוד"ה זוממי..... ו-רסח
	תוד"ה בעינן..... ג-קפב, ד-קעח
ב:	שעשה מעשה בכוזב לא ליגלי וכו' דלא תהוי ליה כפרה..... יז-קעג
	רש"י ד"ה תדע..... ז-רנט

שיעורי הלכה

ז' ניסן שנת תשפ"ד לפ"ק

הלכות פסח - או"ח סי' ת"ע-תע"א

תענית בכורים בערב פסח

סי' ת"ע "הזכורות מתענין בערב פסח, זין זכור מאז זין זכור מאס וכו'".

בענין תענית זכורים בערב פסח נתקשו הפוסקים, דהלוא אדרבה ראוי לעשות אותו יום שמחה על נס ההצלה.

ובשוד"ת ויען יוסף (או"ח סי' ר"י אות א') מבאר ע"פ הידוע מהמדרש (ש"ר כ"א) דהיה קטרוג על ישראל זיניאח מזרים מה נשתנו אלו מאלו – הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. וכפרש"י זפ' זשלה עה"פ "ויסע מלאך האלקים וגו'" (שמות יד:יט), מלמד שהיו ישראל נתונים זדין זאותה שעה אס להנצל וכו' והזכרו ישראל לתגזורת של מדת הרחמים. וכן היה גם זשעת מכות זכורות, אף שאינו מפורש, אזל הוא זזר הלמד מענינו, דאמר הכתוב "אשר פסח על זתי זני ישראל וגו' ואת זתינו הניל" (יז:זז), מכלל דהיה קטרוג עליהס אס להנצל. דאל"כ לא היה נקרא זשס הנלה.

וכל הענין שנעשה לכלל ישראל זימים קדמונים מתעורר כל שנה זידוע מספרים הקדושים, ואולי קודם התעוררות הגאולה זזליל התקדש חג, ג"כ יש זשש התעוררות קטרוג כעין שהיה אז, על כן מתענין הזכורים לפעול תגזורת מדת הרחמים כעין שהיה אז להזכורים שלא שלט עליהס מדת הזדין.

השתתפות הזכורים בזעודת סיום מסכת זחלקו הפוסקים אס הזכורים יכולים להקל ולאכול זסעודת מזוה, ולהלכה נקטו הפוסקים כפי מה שנהגו להקל ולאכול זסעודת מזוה. גם זסעודת סיום מסכת, ואפילו שהס עזמס לא למדו, מ"מ כיון שאזל המסיים הוא סעודת מזוה, מזטרפין לסעודתו (מ"ז סק"י).^כ

שלא לאכול מצה בערב פסח

סי' תע"א שו"ע סע' ז', "וקודס שעה עשירית מותר לאכול מצה עשירה. הג"ה, אזל מצה שיוזאין זזה זזילה, אסורים

^כ סיפר לי כ"ק אדמו"ר רבי לוי זיחק הורוביץ מבאסטאן זצ"ל שבשנת תש"ז, שנה הראשונה להגעת כ"ק אדמו"ר זי"ע לחופי ארה"ב והשתכן בשכונת וויליאמסבורג, בר"ח ניסן אסף קבוצת אברכים ולמד עמהס מסכת הוריות עד ער"פ, ובערב פסח שלחם להבתי הכנסיות בעיר לערוך סיומים, וכך התחיל דבר זה כאן בארה"ב, שהיה זה דבר חדש שלא היה נהוג כאן בארה"ב עד אז.

עד שמכניס לחופה שמזכרין ז' צרכות, כן האוכל מנה צערב פסח מראה רעצנות שלא יכול להמתין צאכילת מנה עד הלילה שמזכרין ז' צרכות [מ'קדש' עד 'מנה'].

לאכול המצה לשם שמים

ומתוך הדברים שהזכרנו יש ללמוד שאכילת מנה צריך לאכול לשמה – לא מחמת רעצנות אלא לקיים המצוה לשם שמים. כי אמנם רעבים מאד וגם ריח המצות מגרה, אבל צריך להוסיף אומץ לאכול אותה רק מחמת מצוה ה'. וכשאוכלים המנה לשם שמים הרי זה מסוגל לבנים ובנים טובים, ו"יִקוּד הַעֵם וַיִּשְׁתַּחֲוּ" (שמות יב:כו) על צורת הזרע (עי' רש"י סס).²

לאכול כל יום ארבעה עשר. וקטן שאינו יודע מה שמספרין בלילה מיציאת מצרים, מותר להאכילו. ויש נוהגין שלא לאכול חזרת צערב פסח כדי לאכול מרור לתיאבון. וכן נוהגין קצת למעט צאכילת מנה ציום ראשון מהאי טעמא וכו'".

מעיקר הדין האיסור לאכול מנה הוא רק צערב פסח, והראשונים הביאו על כך צס הירושלמי (אינו לפנינו) שכל האוכל מנה צערב פסח כאילו צא על ארוסתו צבית חמיו.

ובחק יעקב (סק"ו) מביא צס הלבוש הטעם שמדמה לארוסתו, דכמו מי שצועל ארוסתו מראה גודל תאותו שהוא להוט ושטוף צזימה, שלא יכול להתאפק להמתין

² סיפר בעל האוהב ישראל ז"ע מאפטא [שאתמול היה יומא דהילולא דיליה]: כי אביו רבי שמואל ע"ה היה מלמד בעיר קטנה סמוך למעזיבון. ובעיר אפטא היה גר אחיו והיה עשיר גדול מופלג, והמה נתפרדו כשהיו ילדים קטנים זה מזה. ויהי כי מת אחי אביו בלא בנים ל"ע, ולו אשה צעירה, ובשעת מיתתו אמר לה שיש לו אח, וכך הוא שמו ושם אביו ועירו, ונשארה זקוקה ליבם, הלכה האשה הנ"ל להרב מאפטא שיכתוב מכתב להרב דשם אשר אביו היה גר שם, שיקרא אותו ויאמר לו שאחיו באפטא מת ונשארה אלמנה ממנו הצריכה חליצה, וכשיבוא ליתן חליצה יקבל חצי עזבון הנשאר מאחיו העולה להון רב.

ויהי כאשר קיבל הרב את המכתב, קרא לאביו ומסר לו הדברים הנ"ל, וילך אביו לביתו ויספר לאשתו כל הנעשה, ואמרה לו אשתו - היא אמי הצדקנית ע"ה, כאשר שבא מצוה גדולה לידך אשר צונו השי"ת, תעשה זאת בשבילו לכבוד שמו יתברך שלא תקבל בעבורה שום ממון. והוסיפה בדברים אליו באמרה, אני יודע שהיצי"ר של ממון גדול מאד, ובפרט שאנחנו עניים גדולים מאד, ובשעה שתראה לפניך הון רב בקושי תוכל לכבוש את היצי"ר. לכן הנה נא לי סידור 'קרבן מנחה', ותקחני בידך ותשבוע בו שלא תקח אפילו פרוטה אחד. וכן עשה וישבע בהסידור, ויקח בידו ומקלו ותרמילו וילך לדרך לעיר אפטא. ויבוא לשם, והגבילו זמן החליצה, ועשה כדת משה וישראל.

ואחר החליצה לקחה האלמנה כיס מלא עם כסף ונתנה לידי הרב, ואמרה, זה המעות הוא חצי עזבון של בעלי ע"ה, ושייך לגיסי הנ"ל. באם שהוא מסכים לבוא לכאן עם ב"ב, אתן לו החצי מן הכל בקרקעות ובעסקים, והחלק שוה בשוה. והשיב להם אבי כי הוא עשה את המצוה לשם שמים ואינו רוצה ליקח אף פרוטה אחת. כי כן נשבע לאשתו בסידור 'קרבן מנחה' שלה. והאלמנה אמרה שהיא אינה רוצה ליקח המעות בחזרה יען שאינה שלה, ומסרה הכל לידי הרב. ואביו ז"ל הלך בדרך חזרה לביתו.

שיטת המחמירין צרמ"א שלא לאכול פירות צערב פסח כדי לאכול החרוסת לתיאבון. [ואף הרמ"א שדחה שיטה זו י"ל דר"ל דא"צ להחמיר כ"כ שהיא לתיאבון].³

המשך הג"ה "ויש מחמירין שלא לפרר או לשבור המצות צערב פסח שלא לצוא לאכול מהם (מהרי"ו), ואין לחוש גם לזה". צחק יעקב (סק"ח) כ' שני טעמים: א', דכיון שאינו רגיל במצה כל השנה, אין חוששין שמה ישכח ויאכל (וטעם זה הוצא במ"צ ס"ק י"ז). ועוד טעם, כיון שאיסור אכילת מצה צערב פסח אינו אלא מדברי סופרים, אין מחמירין בו כל כך (וטעם זה הוצא בשו"ע הרב סי"ג).

לבדוק כפולות ונפוחות קודם הפסח

ואבאר הדבר: כי יש נוהגים לבדוק המצות של פסח צער"פ מחשש כפולות. ואם יש כפולה או נפוחה, מסירים מסביבו שיעור כדי נטילה שהוא כשיעור אגודל. והנה יש פוסקים שסוברים שיש להחמיר ולבדוק קודם הפסח את כל המצות מחשש כפולות ונפוחות להסירם ולצערם מן העולם כדי שלא יכנס לספק חמץ ולסרך כל יראה וכל ימצא. ויש

המנהג שלא לאכול מצות מראש חודש ניסן בחק יעקב (סק"ז) מציא בשם שיירי כנסת הגדולה דיש הרבה שנוהגין שלא לאכול מצה מראש חודש ניסן. ואכן כן הוא מנהג העולם שלא לאכול מצה מראש חודש ניסן אפילו מצות שהן חמץ גמור. ויש נוהגים שלא לאכול מפורים, דהיינו שלושים יום קודם החג, אבל כל זה הוא מלד המנהג בלבד, ולא מעיקר הדין. אולם אחר שנהג כך ורוצה לחזור בו, לריך לעשות התרת נדרים.

מותר לאכול פירות בערב פסח

המשך הג"ה "ויש מחמירין עוד שלא לאכול פירות כדי לאכול החרוסת לתיאבון, ואין לחוש למנהג ההוא". והטעם כי החרוסת אין מצוה לאכלו, אלא כדי לבטל הארס שבמרור שלא יזיקנו, ואדרבה אסור לאכול הרבה ממנו עס המרור, ונריך לנפלו מעל המרור שלא יבטל טעם המרור, ואם כן למה לא יאכל פירות בו (שו"ע הרב סי"ז).

מנהגינו לאכול חרוסת בשלחן עורך, שלאחר שאוכלים צינה בתחילת הסעודה מציאים חרוסת ומצרכים צורא פרי העץ ואוכלים ממנה. ולכאורה י"ל שזהו טעם

ונעשה רעש גדול בשמים מהנסיון הגדול שעמד בו אביו דל, ואביו ואמו היו זקנים ולא היה להם בנים, ונשתנה עליהם סדרי בראשית ונולדתי להם בעת זקנתם ז"ע. ואם מצות חליצה לשם שמים מסוגל לבנים טובים וצדיקים, הכי נמי מצות אכילת מצה לשם שמים, כמ"ש "ויקוד העם וישתחוו" - על בשורת הזרע.

³ ראה בריש הגדה של פסח ע"פ יקרא דאורייתא, בהנהגות הגר"ש דבליצקי זצ"ל (אות י"ב), שאחר אכילת מרור וכורך היה אוכל בלחוד כזית חרוסת ומברך מקודם על פרי בפה"ע ומכוין לפטור החרוסת, והטעם שחשש לשיטת המשמרת שלום (הוספות לסי' ל"ה) דיש חיוב אכילת חרוסת, ע"ש.

שבת שחל בו עיו"ט אימתי ילבש בגדי יו"ט
 ושבת שחל בו ערב יו"ט, וצריך להחליף
 מצגדי שבת לצגדי יו"ט, כמו שאמרנו
 שיהיו יותר טובים משל שבת, יש אומרים
 שילבש את צגדי יו"ט כבר בערב שבת, כי
 אם ילבוש רק ציו"ט יש צורך ולזול בכבוד
 השבת. ויש אומרים שיש ללבוש אותם
 בשבת אם לובשם בעוד היום גדול שנהנה
 מהבגדים גם בשבת. אבל סמוך לחשיכה
 לא ילבוש משום שנראה כמכין משבת
 ליו"ט, או שילבושם משחשיכה בליל יו"ט.

בבאר היטב (סק"ט) אחר חצות ילך לבית
 המרחץ ויטבול, ואחר תפלת המנחה
 יעסוק צדיני קרבן פסח. ובשל"ה העתיק
 מסדר היום מה שילמוד כל אדם.

טבילה במקוה לכבוד הרגל

המשנה ברורה (ס"ק כ"ב) העתיק מ"ש
 בצאר היטב, אולם הוסיף ב' תיבות שכ'
 אחר חצות ילך לבית המרחץ ויטבול לכבוד
 הרגל.

והנה מדינא דגמרא (ר"ה טז:) חייב אדם
 לטהר עצמו צרגל. אולם כבר נחלקו
 הפוסקים אם גם בזמן שאין בית המקדש
 קיים יש חובה להיטהר צרגל, דדעת
 השאגת אריה (סי' ס"ז) שבזמן הזה אין
 חובת טהרה צרגל נוהגת גם אם היה לנו
 אפר פרה, שלא נהי' טמאי מתים, משום
 שטעם הדבר שחייב אדם לטהר צרגל
 הוא כדי שיוכל ליראות בעזרה ולאכול
 קדשים, ובזמן הזה שאין מצוות אלו
 נוהגות, אין חובה להיטהר.

אומרים שבמנות הדקות שלנו אין צריך
 לצדוק (ראה הליכות שלמה פ"ה הע' 23
 ופ"ז סע' י"ב). אמנם הרוצה להחמיר בזה
 אין מזניחין אותו, דהוא כמו עוד שאר
 הרבה חומרות שמחמירים בפסח. והנה
 באמת יכול לצדוק קודם ערב פסח, אבל
 אם רוצה לצדוק בערב פסח, יכול לסמוך על
 הרמ"א שאין חשש שמה יבוא לאכול ממנו.

לבישת בגדים נאים ליו"ט

הג"ה ס"ג "ומצוה לרחוץ ולגלח בערב
 יו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת, ועי'
 לעיל סי' ר"ס ורס"ב".

ומשמעות לשון הרמ"א הוא שבגדי יו"ט
 יהיו שוים לשל שבת. ויש להקשות דבסי'
 תקכ"ט (ס"א) פסק השו"ע שבגדי יו"ט
 יהיו יותר טובים משל שבת [והטעם משום
 דחייב בשמחה, וזהו ג"כ בכלל שמחה
 (מ"ב ס"ק י"ב)]. וביאר החיד"א במחזיק
 ברכה (אות ד') שאין כוונת הרמ"א על
 מהות הבגדים, אלא שצריך לרחוץ ולגלח
 ולהתלבש כמו בערב שבת, או שכוונתו
 שילבושם מצדוד יום כמו בערב שבת.
 אמנם לעולם הבגדים עצמם צריך שיהיו
 יותר טובים משל שבת.

וכן היה תקופה אצל כ"ק אאדמו"ר זי"ע
 שהי' לו שטריימל מיוחד ליו"ט, וכן היה
 לו קאפוטע מיוחדת עבור יו"ט, אולם לא
 נהג כך כל השנים. ויש אכן הרבה גדולי
 ישראל שלא הקפידו על כך, והלכו עם
 צגדי שבת ציו"ט, וטעמם כי זה מיירי
 בעיקר בצגדי נשים.

מקור הדבר הוא במס' סוכה (לה.) אמר רב אסי, אחרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר [דאמר מע"ש ממון גבוה] אין אדם יוצא בה ידי חובתו ביו"ט, לדברי חכמים אדם יוצא בה ידי חובתו ביו"ט. מנה של מעשר שני, לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, לדברי חכמים אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וכו' מתקיף לה רב פפא, בשלמא אחרוג כתיב [ולקחתם] לכם' (ויקרא כג:מ) – משלכם. אלא מנה מי כתיב 'מנחתכם'. אמר רבה בר שמואל וכו' אחיה לחם לחם, כתיב הכא 'לחם עוני' (דברים טז:ג), וכתיב התם והיה באכלכם מלחם הארץ' (במדבר טו:יט), מה להלן משלכם ולא משל מעשר, אף כאן משלכם ולא משל מעשר וכו'.

ובכתב השפת אמת שם (ד"ה בגמ' אחיה לחם לחם), וז"ל: ומשמע דמסקנת הגמ' כן הוא. ולפ"ז צריכין להזהר במנה של מצוה שיהי' המנה שלו [שיהי' לו צו דין ממון] דוקא. ולאורח על שלחן הצעה"צ צריך ליחן לו הצעה"צ המנה במתנה, ולא סגי מה שהרשהו לאכול, דצריך להיות שלו ממש [שיוכל למכרו ולהקדישו, דמתנה שא"י להקדישה לא שמה מתנה, כדאי' בנדריים (מת. ע"ש)]. והעולם אין נוהרין בזה, עכ"ד.

ומבאן המקור להרבה שעוררו ורנו לחוש לכך שצריך האורח לקנות המנה בקנין גמור. ובאמת כד נדייק בדברי השפת אמת עצמו נראה שכ' שאין העולם נוהרין בזה. ושפיר עושין דאין נוהרין, דכבר

אולם בשו"ת בית שערים (סי' רמ"א) דעת ק"ז ז"ל, שמן התורה האיסור הוא רק לטמאות עצמו צידים ברגל, מפני שהיו נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים, וע"י טומאתו מצטל כמה מ"ע של חובת הרגל כעלי' וראי'. אבל אם הוא טמא שיהי' מחויב לטהר עצמו, זה הוא רק מדברי סופרים, וגם זה הוא רק ברגל עצמו ולא בערב הרגל.

ומה שאנו טובלין בעיו"ט משום דאין לטבול ביו"ט כמ"ש המג"א (סי' שכ"ו סק"ח). וחיוז זה הוא עדיין נוהג אפילו בזמן הזה דליכא איסור תורה לטמאות עצמו צידים, מ"מ כיון מצוה דרבנן לטהר עצמו ברגל, הוי דבר שבמנין וצריך מנין אחר להחירו אפילו בטל הטעם, כמ"ש התוס' (סנהדרין נט: ד"ה לכל).

והחיי אדם (כלל ע"ט ס"א) כתב שלמעשה גם בזמן הזה ראוי לו לאדם לטבול בערב יו"ט, וזכר לזמן המקדש שהיו חייבים להיטהר כדי לעלות לרגל.

אורח אצל בעה"ב ובן אצל אביו אי' ליתן לו המצה במתנה ואי' לעשות קנין אורח אצל בעה"ב, וה"ה בניס הגדולים הסמוכים על שלחן אציהם הצאים לאכול על שלחן הצעה"צ ויוצאים יד"ח ממנה של בעה"ב, י"א שצריך הצעה"צ ליתן להם במתנה שתהא המנה שלהם דוקא, ולא סגי במה שנתן להם רשות לאכול. והעולם אין נוהרין בזה אלא סומכין על זה דסגי במה שנתן להם רשות לאכול ממנה שלו.

מנה זכות לאכול סגי, כיון דלא כתיב
 'מנחתכם' להדיא, רק מגז"ש דלחם מחלה,
 י"ל דבכה"ג כשאוכל בלי שום מוחה,
 ובדעת בעה"צ אף דלא נתכוון לקנות
 ממש, מ"מ יוצא בו יד"ח מנה, ע"ש.
 ועכ"פ מעולם לא שמענו להקפיד
 בחומרא זו להקנות המנה להאורח.

יישב בק' אמרי בינה (דיני פסח קוס"י
 כ"ג) את המנהג דלא חששו לזה, דכיון
 דנותנו לאורח, אף דלא הוי שלו להקדיש
 ולתת לאחרים, מ"מ כבר זכה בו לענין זה
 שיכול לאכול. ואם נתנו בידיו וצא לידי
 האורח, ודאי זכה עכ"פ ששוב אין ציד
 בעה"צ להוציא ממנו רק שיאכלנו. ולענין

ניצוצי הדף

סנהדרין ק"ב ע"א

ואין 'אמו' אלא כנסת ישראל, שנאמר "שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך" (משלי א: ח). מאי 'חבר הוא לאיש משחית' - חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית ישראל לאביהם שבשמים.

אמר רב חנינא בר פפא: כל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל, שנאמר "גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית" (משלי כח: כד). ואין 'אביו' אלא הקב"ה, שנאמר "הלא הוא אביך קנך" (דברים לב: ו).

לכבוד ימי הפסח

טעם למה אומרים 'הא לחמא וכו' כל דכפין ייתי וייכול'
אי בעי קנין דאורייתא באכילת מצה
אי בעי קנין לאורח המתארח
בדברי הגרש"ק האוכל בלא ברכה אי הוה מצה גזולה

יציב זי"ע, ולא הניחו מקום להתגדר, מ"מ בעזה"י נכנס קצת להשתשע בזה. ומביא שם להעיר על זה, ברם צ"ע לפמ"ש השעה"מ (פ"ח מהל' לולב ה"ה) וכ"כ בשו"ת בן יהודה (סי' ח"י) וכן מבואר בכמה מהראשונים ז"ל דמצוה הבא בעבירה לא מקרי אלא כשא"א לקיים בחפץ זה המצוה בלי שיעבור העבירה. אבל כל שיכול לקיים בחפץ זה המצוה שלא יעבור העבירה, אף שכעת בשעת קיום המצוה עובר העבירה, לא מקרי בזה מצוה הבא בעבירה.

וכן מצאתי לכך"ז בשו"ת בית שערים (או"ח סי' שמ"ו, ובכת"י ח"ג סי' י"ב) ואף הביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ן (פסחים לה). ג"ל דיוצאין במצה של טבל שיצא כיון שבידו להפריש. ועיין קצה"ח (סי' מ"ו אות י"ט) כעין סברא זו. וממילא הכא נמי במצה ודאי שיכול לקיים מצות אכילת מצה במצה זו

בשו"ת האלף לך שלמה (חאו"ח סי' שכ"א), נלפענ"ד שאם אכל מצה בלי ברכת המוציא תחילה, דאינו יוצא בו כיון דאסור לאכול בלי ברכה. ואחז"ל כל הנהגה מעוה"ז בלי ברכה כאילו גזול את אביו וכו'. נמצא דהאכילה באיסור, הוי מה"ב [מצוה הבאה בעבירה] כמו במצה גזולה שאינו יוצא בה. ואף באיסור דרבנן אמרינן מצוה הבאה בעבירה כמו שמשמע בכמה דוכתא וכו' כן נראה בדעתי פשוט, עכ"ד. הרי דכל האיסור שממנה הביא הגרש"ק הוא מטעם מצוה הבאה בעבירה, ולא מטעם מצה גזולה. ורק הביא דמיון כמו שאמרינן במצה גזולה טעם לאסור, הכי"נ נימא מטעם מצוה הבאה בעבירה.

כ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה בשו"ת משנה הלכות האריך בזה הרבה מאד בחילופי מכתבים עם כ"ק אדמו"ר הדברי

הפקר ואין לשום אדם זכות בו, עכ"ז בשעה שהוא יוצא נפק ביה כיון שאין מעורב בו זכות של אדם אחר, יעו"ש. ועי' שו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' ס"ד).

וכמו כן בספרו אמרי בינה (חאו"ח בדיני פסח סי' כ"ד), דמכיון דבמצה בעינן שלו, אם כן צריך שיכיון לזכות בו. [ומביא מדברי המהרי"ט בזה בנוגע לבעה"ב שנטל ממה שהניח לפני האורחים, וקידש את האשה, דס"ל דמקודשת כל עוד שלא נתנו בתוך פיהם. ודברי המהרי"ט מובאים בבאה"ט (אהע"ז סי' כ"ח ס"ק ל"ב). ויעו"ש בשו"ע (אהע"ז סע"י"ז) בפסק הרמ"א דאורח שיושב אצל בעה"ב ונטל חלקו וקידש בו מקודשת. ומה שנו"נ בזה בנושאי כלי השו"ע וכן בבאה"ט שם. ולפלא על האמרי בינה שבדבריו שם מציין רק לשי' הר"ן ופי' הרא"ש (נדרים לד:) דסברי דגם בשעה שזמין אורח לאכול מככרו, דעדיין ככרו של בעה"ב הוא ואינו של האורח עדיין, ולא ציין אבל גם לפי' רש"י [או: המיוחס לרש"י] שם דמפרש להיפך, שהאורח קנה חלקו כמה שהוא יכול ליהנות ממנו, ותו אינו יכול לאוסרה עליו, יעו"ש ואכמ"ל].

ובדברי תשובתו שם כותב האמרי בינה להוכיח דלגבי יציאת ידי חובת מצה זכות לאכול סגי, וכיון דלא כתיב 'מצתכם' להדיא, דק מגו"ש דלחם מחלה יש לומר בכה"ג כשאוכל בלי שום מוחה, ובדעת בעה"ב אף דלא נתכוין לקנות ממש, מ"מ יוצא בו ידי חובת מצה עיי"ש. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' ס"א).

והנה לפי דברי האמרי בינה ניתן ליישב דברי הגרש"ק. דהנה אם כוונת הקרא 'מצתכם' הוא שיהיה לו רשות אכילה בלי שום מוחה, והרי כל זמן שלא בירך אין לך

בלי עבירה זו, שהרי בידו לברך. ולכן יצא אפילו לפי סברא זו דהיכי דלא בירך מקרי מצהב"ע מכח גזל.

והנה יש לתלות חלוקת הנ"ל במה שנחלקן אבות העולם בגדר 'לכם' של מצה. דהנה השפת אמת (סוכה לה. ד"ה שם) בגמ' אתיא 'לחם לחם', ומשמע דמסקנת הגמ' כן הוא. ולפ"ז צריכין לזוהר במצה של מצוה שיהי' המצה שלו [שיהי' לו בו דין ממון] דוקא. ולאורח על שלחן הבעה"ב, צריך ליתן לו הבעה"ב המצה במתנה, ולא סגי מה שהרשהו לאכול, דצריך להיות שלו ממש [שיוכל למכרו ולהקדישו, דמתנה שא"י להקדישה לא שמה מתנה כדאי' (נדרים מ"ח) ע"ש]. והעולם אין נזהרין בזה [אכן אפשר דהעולם סומכין ע"ד הרא"ש שהתיר לקדש בטבעת שאולה, דאדעתא דהכא יהיב לי' שיוכל לצאת בן]. ועיין ביד המלך על הרמב"ם.

והנה בספר מנהג ישראל תורה, כתב על השפ"א חילוק בין השואל מצה מדעת כדי לצאת, ואז אמרינן סברת הרא"ש דהתיר לקדש, דאדעתא דהכי יהיב לי' שיוכל לצאת בו, ממי שנותן רשות לאכול דאז לא אמרינן סברת הרא"ש.

ואולי משום הכי מגביהין הקערה ואומרים 'הא לחמא עניא' וממשיכים 'כל דכפין ייתי ויכול' להקנות המצה להמסובין.

וכדאי להזכיר בזה דברי הגאון הגר"ד פרידמן ז"ל מקארלין בספרו הגדול פסקי הלכות (פ"ה מהל' אישות ביד דוד סק"א [דף ב' ע"ב]), שגם לגבי אתרוג גופי' אי בעינן 'לכם' ממש כותב שפליגי בזה הריטב"א והראב"ד, וכ' הריטב"א ס"ל דמ'לכם' לא איתמעט אלא אתרוג שיש גם לאחרים חלק בו, דבזה לא הוה 'לכם'. אבל אתרוג שהוא

ומיהו פשוט דכל שנותן לו מצה לאכלה, הרי זה קנאה בלעיסה והרי היא שלו והו"ל מצתכם. ועיין (פסחים כ"ט) ואי רבי יוסי הגלילי אפילו תוך זמנו נמי משרי קשרי, ופרש"י דמותר באכילה. והתוס' הקשו דא"א שלא יהא שלו בשעת אכילה, דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו, ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריותו והוי כשלו, ע"ש. ומבואר דכל שלעסו קנאו והרי שלו בולע, וממילא לעולם הוה מצה שלו.

וגדולה מזו כתבו המפרשים, דאפילו מצה גזולה שאמרו בירושלמי דאינו יוצא בה ידי חובתו. והקשו מהא דכיון דלעסיה קני', והמצוה מקיים בהנאת מעיו. וכתב הריטב"א (סוכה ל"ה) דבאמת יוצאים במצה גזולה מטעם דכיון דלעסיה קני'. והא דכתבו דמצה גזולה אין יוצאין, היינו מטעם מצוה הב"ע. ומה"ט ש"ס דילן לא מדכרי כלל מצה גזולה, דס"ל מכי לעסיה קני' דתו לאו בר חזרה הוא, ואין לנגול אלא דמים. ותו ליכא גם משום מהב"ע, דבשעת הנאת גרונו ומעיו שמקיים המצוה, אז כבר ליכא לא משום 'לכם' ולא משום מהב"ע, דלאחר הלעיסה נעשה שלו, ושלו הוא אוכל. וא"כ בדידן נמי, כיון שנתן לו אביו לאכול, אפילו לא מתכוין לקנות כלל, מ"מ כיון דלעסיה קנאו לכר"ע, והוי מצה שלו ולכם' ופשוט.

וקצת צ"ע לפ"ז לר' אסי דדריש מצתכם דמצה בעי 'לכם', למ"ל הא דרשה הא א"א בענין אחר, דלעולם קנה ליה בלעיסה והו"ל מצה שלו. ולכתחילה ודאי לא יגזול ויקח משלו, ולמ"ל קרא. וי"ל קצת כגון שהתנה שלא לקנות ליה, או שתחב לו אחר בתוך גרונו ולא לעסה. והרי קיי"ל בלע מצה יצא, וא"כ אפשר שבלע בלא לעיסה, והו"ל מצה גזולה וצריך לומר דבעי 'לכם', וצ"ע.

מחאה גדולה מזה שעוד לא ניתן לבני אדם, הגם שבידו לברך. אבל כל זמן שלא בירך הרי יש לו עיכוב. ואולי לפי דברי הגמ' (ברכות לה.) עה"פ "השמים שמים לה" (תהלים קטו:טז), ורק אחר שברך הוי "והארץ נתן לבני אדם" (שם). עכ"פ ע"י הברכה מקבל רשות האכילה.

אמנם יש לעיין בכל זה ממה שכתב בשו"ת אבני נזר (אהע"ז סי' קל"ו אות ו'), ועוד דגם המקדש בטבעת שאולה מבעליו, הגם שפסק השו"ע כרא"ש דמקודשת, הרשב"א (ח"ד סי' רע"ג) חולק, ודחה כאחת הרא"ש ממ"ק. והב"י בטח לא ראה תשובה זו, שאילו כן הי' מביאו. גם הכנה"ג (הגהות הב"י אות כ"ח) לא ראה תשובת רשב"א, שמשופק אם הרשב"א ס"ל כהרא"ש, וכן מהרח"ש לא ראה, ואילו הי' רואה הב"י לא הי' סותם כהרא"ש, ומקדש בטבעת שאולה הוי ספק קידושין כ"ש בזה, וצריכה קידושין אחרים אך בלא ברכה.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' קצ"א) כ', ועוד בו שלישיה דלכאורה הא גופא במחלוקת שנוי', דהרי"ף השמיט הא דרב אסי (פסחים לח.) דדריש מצתכם שלכם, ואולי דלא בעי 'לכם' במצה כלל. אבל דעת הרא"ש דבעי מצתכם, וס"ל דזה הוא ג"כ שיטת הרמב"ם (פ"ו מחו"מ ה"ו) ולדעת הרי"ף לא מיבעיא לן כלל, ולדעת הרא"ש ודעימיה. וכנראה דהכי קיי"ל, עיין הגמ"י (פ"ו מחו"מ אות ז') ז"ל ירושלמי (חלה פ"א סוה"ה). לפיכך כתב אבי הרוקח (סי' רפ"ח) שטוב ללמד לומר 'כל מי שיגיע לידו מצה שלי הרי היא לו במתנה', כדאמרין פ' לולב וערבה (מב:.) ומלמדין אותו לומר כל מי שיגיע לולבו בידו הרי הוא לו במתנה ע"ש, ועיין שו"ע (סי' תנ"ד ס"ד).

מצאתי לרבינו יונה בספר היראה, ע"כ. ועיין בגליוני הש"ס (יו"ד סי' קנ"ז) בשם הבתי כהונה שסוברים דבכל מקום שאמרו 'כאילו' הוא ממש 'כאילו', וכמ"ש שי' רבינו יונה, והאריכו בזה כמה מקומות כמו לגבי הלכות פנים ואביזריהו דעריות, וא"כ הו"ל כמצה גזולה או מעילה.

בתוס' (ברכות יב. ד"ה לא) שפסק הר"י בספק ברכות הנהנין לחומרא, כגון בדפתח בחמרא וסיים בדשיכרא דחזור ומברך. ועיין בגליון הש"ס להגרע"א זצ"ל וז"ל, ולא שייך הכא לומר ספק ברכות לקולא, דכבר כתב המהרש"א (פסחים ק"ב) דלא שנו כן אלא בברכת המצוות, דהברכות אינן מעכבות. אבל בברכת הנהנין אסור לאכול בלא ברכה. ולא הוי כאן חשש ברכה לבטלה, דאם לא יברך יהא אסור לו לשתות, עכ"ל. וכן אי' ברמב"ן (שבת כ"ג) עיי"ש.

וכן הריטב"א שם בזה"ל, ומיהו תמהני בברכת הנהנין לפניו, היאך חוזר ואוכל בלא ברכה מפני ספק, והרי מכניס עצמו בקום עשה לאכול במה שהוא כנהנה מקדשי קדשים, כדאיתא בפרק כיצד מברכים (ברכות לה.). והיה ראוי שיחזור יברך על הספק או שלא יאכל יותר, עכ"ל. ולכאור' נראה דזה כסברת הרשב"ם, והארנו במקום אחר.

ובחק יעקב (סי' תע"ד) הביא דברי מהרי"ל דמברכין על כוס שני בפה"ג אע"ג שהרא"ש כתב שלא לברך, בעלי התוס' פשיטא להן דמברכין. והרא"ש כתב דאסור ליהנות בלא ברכה, וספק איסור לחומרא, עכ"ל. אמנם החק יעקב עצמו חלק עליו דבאמת קיי"ל ספק ברכות להקל, ומביא שם שהמהרי"ל סת' עצמו עיי"ש. והמג"א (סי' ר"ט סק"ג) הקשה ע"ד התוס' בברכות דאמאי לא יצא, הא קיי"ל ספק ברכות להקל.

ובזה ניתן ליישב מנהג העולם שאומרים בנוסח הסדר 'הא לחמא עניא וכו' כל דכפין ייתי וייכול'. הרי כבר נמצא בביתו ומה יש כעת מלומר זאת, ה' נוסח זו בבית המדרש. אלא לפי הנ"ל, בפרט להאמרי בינה דרק צריך ליתן רשות, או להשפ"א דצריך להקנות, ומשו"ז כולם מגביהין הקערה לקנות מהבעה"ב ואומרים כל דכפין ייתי וייכול, דהיינו נחותא דמצוה דכלך אצל יפות. ובזה גם האורחים מותר להם לאכול ויוצאים בלי פקפוק.

ובשו"ת יביע אומר (ח"א אור"ח סי' כ') ומ"ש חז"ל שהאוכל בלי ברכה כאילו מעל, וכן כגזול להקב"ה וכנסת ישראל, או דוקא הוא. וכמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' קע"א), שדרך חז"ל להפליג בחומרת העונות, כדי שישמרו בני אדם מלהכשל בהם. ולכן אמרו (ערכין טו:) כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. ובגדרים (מ.) כל מי שאינו מבקר החולה כאילו שופך דמים. ובשבת (קה:) השובר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז. היאמר אדם באלו וכיו"ב יהרג ואל יעבור? ע"ש. וכיו"ב כ' הרמב"ם בפירושו המשניות (סנהדרין פ"ז נ"ד) ע"ש. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"א חאו"ח ס"ס פ"ט). ובנחל אשכול על ס' האשכול (ח"ב ריש עמ' קי"ח). ובשו"ת פני יהושע (ח"ב סי' מ"ד). ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג מפתחות לאהע"ז סי' רס"ח דף שי"ז סע"א). ובשו"ת דובב מישרים (ח"א ר"ט כ' ד"ה ולדעתין). ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' מ"ט ד"ה ושוב), ע"ש. עד כאן דבריו הנפלאים.

אמנם לשי' נימוקי יוסף (הל' ציצית) דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, ולכן ראוי להקדימה לתפילין, ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול ובין בשבת ויו"ט, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (ברכות נא:). וכן

מלאכה אצל בעה"ב, דאמרינן (ברכות ט"ז) שאוכלים פתן ואין מברכים לפניו. ע"ש. אולם בחידושי הרשב"א (שם) כ' שזוהי גירסת רש"י, אבל בכלל הספרים שלנו גרסינן ומברכין לפניו, וכ"ה בפי' הגאונים והרי"ף, וכך היא שנויה בתוספתא. ע"כ. וכ"כ בפי' הרשב"ץ שם. אבל הרמב"ם (פ"ב מה' ברכות ה"ב) גרס כגירסת רש"י: ואין מברכין לפניו. וכן גירסת התוס' (חולין קז. ד"ה ולא). ועי' בהרא"ש (ברכות ט"ז) ובמעדני יו"ט שם (ועי' בפמ"ג א"א סי' קצ"א סק"א) ודו"ק. וכעת בא לידי ספר ראשי בשמים (אות שניד), וראיתי שג"כ כ' לתמוה ע"ד הגרש"ק בזה, דהא במצה גזולה גופא י"ח ע"י שקונה המצה בלעיסה וכו', ע"ש. וי"ל ע"ד, ודו"ק.

ובשו"ת יביע אומר (הנ"ל אות י') ובאמת שאין דמיון בין אוכל בלי ברכת המוציא למצה גזולה, שמצה גזולה אין בידו לקנותה שתהיה שלו, דשמא אין בדעתו של בעל החפץ למכרה, משא"כ בזה שבידו לברך והוא שלו, וכמש"כ בספרי שם. וקצת ראייה לזה מדברי הר"ן (פסחים כ"ח) במתני' דנכרי שהלוח לישאל על חמצו, שכ', ואל"ת כיון דבידו לפדותו, אמאי לא חשיב כחמץ של ישראל, כדאמרי' גבי חלה דמיגו דאי בעי מתשיל עלה כדידיה דמיא לעבור עליה בבל יראה, כדאי' בפ' אלו עוברין. וי"ל דלא דמי, דאילו חלה לא מיחסרא אלא דיבורא בעלמא, אבל הכא דמחסרא ממונא לא אמרינן ביה 'הואיל', ע"כ. וה"נ אמרינן הכי, דכיון דלא מחסרא אלא דיבורא בעלמא שפיר נפיק.

איברא דהרמב"ם (פ"ד מהל' חו"מ ה"ה) ס"ל דאמרינן 'הואיל' ובידו לפדותו, הרי הוא שלו השתא נמי אסור. ועי' בה"ה שם שכן דעת ר' אפרים, ע"ש (ועי' בתוס' פסחים מו: ד"ה הואיל). מ"מ אנן קי"ל כד' הר"ן וכד'

וכתב שם הגרע"א ליישב עפ"ד מהרש"א הנ"ל כדבריו בגה"ש, והוסיף דלפי המהרש"א בעלמא אם מסופק אם ברוך על המאכל א"א לו לחזור ולברך, דשמא כבר ברוך, וגם אסור לאוכלו דשמא לא בירך. והכא בגוונא דנקיט כסא דשכרא, אם נפסוק דלא יברך שנית יהא אסור לאוכלו.

והיה מקום להקשות, שהרי איסור זה שאסור ליהנות מן העולם בלא ברכה הוא איסור דרבנן, וספק דרבנן לקולא, ולמה החמירו התוס' שצריך לברך מכת איסור זה. ולהנ"ל אפשר שהסברא שאסור ליהנות בלא ברכה עושה חיוב כדאורייתא לברך, שספיקו להחמיר. ויעויין בזה עוד בקהילות יעקב (ברכות סי' ה').

ובאמת בשו"ע (סי' קס"ז ס"ט) כתב, אם הוא מסופק אם ברוך המוציא אם לאו, אינו חוזר ומברך. והרי זה כהמקרה הראשון של הגרע"א, ואעפ"כ כתב שאינו חוזר ומברך. וכתב שם המ"ב דברכת המוציא אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא. ומטעם זה אפי' אם ירצה להחמיר ולברך, אינו רשאי משום ברכה שאינה צריכה. וכתב בשעה"צ דהוא מהגר"ז, ואף דרשאי להחמיר ע"ע שלא לאכול, בזה אינו נכנס לחשב איסור משא"כ בזה, עכ"ד.

והנה בשו"ת אבני נזר (סי' ל"ז אות ח') כ' שאין בעיקר הברכה משום מעילה. וראייה לזה מדתנן (ברכות כ:): בעל קרי אוכל בלא ברכה לפניו. ואי איכא איסור מעילה אפי' מדרבנן, יהא אסור לאכול עד שיטבול, כמו שאר איסורי אכילה דרבנן שאסורים אפי' לחולה שאין בו סכנה. אלא ודאי שמצוה בעלמא לברך, וכשאסור לברך לא רמיא חיובא עליה, עכת"ד.

וכיו"ב יש להביא ראייה מהפועלים שעושים

אך לא נוח לו בישוב זה, לפי שדברי הש"ך הם נגד דברי התוס' והגהות אשר"י והגהות מרדכי בפרק א"מ, עיי"ש. ונחזור לדין בודאי במצות מצה הן בזה שחייב לתת מצה למשפחתו, והן בזה שרוצה והניחותא דמצוה להאורחים, שהרי הזמין אותן. ורק השאלה מתי היתה הקנין, אם יש קנין בודאי נימא שקונים הכל ואין צריך עוד קנין לזה, וק"ל.

אמנם אוסיף בזה סברת הקצה"ח (סי' רס"ב סק"א בא"ד), ובשור"ת כתבתי בזה באחד ששכח מחמת אונס לבטל חמצו בע"פ קודם שש, ואחר שש נזכר וביטל חמצו. והעליתי דמותו בהנאה אחר פסח, כיון דכבר העלו האחרונים להתיר כל שביטל אפי' בלא מכירה, כיון דעכשיו כבר נהגו כו"ע בנוסח 'כל חמירא' לא חיישינן להערמה, שבודאי יעשה כסדר הזה. אלא דבנידון זה גם ביטול לא היה לו בזמנו.

וכתבתי מהך סוגיא דעירובין בביטול משחשיכה, דהו"ל כמו כלך אצל יפות, ואמרינן מסתמא ניחא ליה מעיקרא אלא ששכח ולא ידע. א"כ ה"ה בזה שנזכר אחר שש וביטל, אמרינן מעיקרא ניחא ליה אלא ששכח ולא ידע. והא דאמרינן (פסחים ז.) ולבתר איסורא לא מצי מבטל ליה, והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו אחד שבת ואחד יו"ט מבטלו בלבו וכו' יו"ט בתר איסורא הוא ולא אמרינן מעיקרא ניחא ליה בביטול, אלא ששכח ולא ידע.

דאפשר לומר הך סוגיא נמי אידחיה מהך סוגיא דעירובין כמו דאידחיה הך סוגיא דאלו מציאות. וא"כ הא דאחר זמן איסורא לא מצי מבטל ליה, היינו בידע מעיקרא ולא ביטל. אבל שכח ולא ידע, ה"ל כמו הך

הראב"ד בהשגות, וכמ"ש בשו"ע (סי' תמ"א) ואין להאריך יותר.

בגמ' (ב"מ כב.) הרי שירד לתוך שדה חצירו וליקט ותרום שלא ברשות, אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה, ואם לאו תרומתו תרומה. ופירש רש"י שהלקיטה היתה לצורך בעל הבית. ומה שאמרו 'אם חושש משום גזל', היינו שבעל הבית מקפיד על הפרשת תרומה בלי רשותו. אולם מהרמב"ם נראה שמפרש שליקט לצורך עצמו, שכן כתב או שירד לתוך שדה חצירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרום וכו'.

והט"ז (יו"ד סי' של"א סקט"ו) הרבה לתמוה, הרי בליקט לעצמו ודאי יש לו לחשוש משום גזל, ואמירת כלך אצל יפות שלאחר כך אינה מועלת אלא לענין הפרשת תרומה שמצוה היא, כמפורש להלן, אך לא לענין גזל. יש מתרץ שמדובר שכל מה שליקט לעצמו תרום כולו ולא השאיר לו כלום, ועל כן אין כאן גזל כלל, שסופו שהוא מצוה מוכיח על תחילתו, וכאילו ליקט תחילה לשם תרומה.

ובקצה"ח (סי' רס"ב סק"א) הקשה על תירוץ זה, שאפילו אם ליקט תחילה כדי לעשותם תרומה, כיון שתרם על פירות שלו אין בזה משום ניחותא דמצוה, כיון שלא עליו [בעל השדה] מוטלת המצוה. והוסיף שם, ואע"ג דאמרינן ניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממונו, היינו במקום שאין לו חסרון ממון, אבל לא במקום שיש לו חסרון ממון. וכתב לתרץ על פי שיטת הש"ך (סי' שנ"ח סק"א ל"א) החולק על התוס' ומתיר ליטול משל חבירו בלי ידיעתו בידוע בו שלא יקפיד. ולכן בליקט כדי ליקחם לעצמו אם אינו חושש משום גזל, היינו שידוע בו בבעה"ב שלא יקפיד מותר, ולא צריך בזה ניחותא דמצוה.

דאנן סהדי שהיא נתנה לאחיה טבעת זו לקדש את האשה וטעתה, ובודאי כעת ניהא לה שתתן לו, רק שהיא לא ידעה, א"כ בניחותא דמצוה היות שכעת יודעת שהיא טבעת שלה, בודאי היתה נותנה לו אדעתה שיקדשנה וכדברי הרא"ש, וממילא חלה הקידושין. אמנם באמת בשו"ע (אהע"ז סי' כ"ח) מצינו דלא אמרינן ניהותא דמצוה לגבי קידושין, ועיי"ש בח"מ וב"ש.

דעירובין דביטל משחשיכה. אמנם חלילה להקל בזה, כיון דמדברי הפוסקים (או"ח סי' תל"ד סע' ב') לא משמע הכין אלא שכתבתיו לסניף שהיה שם עוד הרבה צדדי היתר, עכ"ד. ועיי"ש בניחותא דמצוה לא בעינן שידע, עיי"ש באריכות מזה. ועיי"ש בנתיבות המ' דבחמץ א"א לומר כן משום דאינו ברשותו, ואכמ"ל בזה. וא"כ הכ"נ בנידון דידן [ואולי דיש לשאול אותה אם היא היתה מסכמת עכשיו למפרע] היות

דף ק"ה ע"א

(שהש"ר ג' ד') ובזוה"ק איתא שפסע ג' פסיעות.

בטעמי המנהגים (סי' צ"ב בהגה"ה) מביא לפרש עפ"י הנוסח בתפלת מוסף של ג' רגלים: "והשב כהנים לעבודתם כו' ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו". שהכוונה 'בשלש' - בזכות שלש פעמי רגלינו, שאנו פוסעים אחרי התפלה, יבטלו שלש פסיעות של נבוכדנצר, ונוכה לבנין בית המקדש.

ובספה"ק באר מים חיים (דברים פ' עקב) ועל כן לדעתו, הנה זה השכר המפורש בתורה על עשיית המצוה שכר עולם הזה, הכל הוא על עשיות גוף המצוות. כי הלוא בתורה לא נזכר אורות המצוות, רק על פשוטן בהווייתן בגופן לפי דרך פשוטי התורה. ועליהן בא שכר עולם הזה, שגם הוא שכר גוף וגויה בגשמות. ואמנם שכר מצוה מה שפעל אדם ע"י מצוותיו באורות הרוחניים אורות שלמעלה, זה ודאי בהאי עלמא ליכא, כי איך ינתן שכר גשם בעד עולמות רוחניים. ואם יכפל כל העולם הזה מן הקצה ועד הקצה בכל מחמדיו ויקריו ותענוגיו וגדולתו

וכן הוא בילקוט שמעוני (ירמי' רמז רע"ט) והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'דוד עבדי', 'נבוכדנצר עבדי' (ירמי' כז:ו). גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידיים לומר כן, לפיכך הקדים הקב"ה וקראו 'עבדי' - עבד שקנה נכסים, עבד למי נכסים למי:

והנה יש להבין שהרי נבוכדנצר אינו עושה רצון של מקום, וא"כ איך נקרא 'עבדי'. אמנם מצינו לעיל בגמ' (סנהדרין צו.) נבוכדנצר ספרי' דבלאדן הוה וכו' והט בתרי', כדרייט ד' פסיעות אתא גבריאל ואוקמי'. ועיין במסורת הש"ס שיש גורסים ג' פסיעות. ומצינו (ברכות לד.) מבואר שאחרי תפלת 'שמונה עשרה' פוסע אחריו ג' פסיעות כתלמיד הנפטר מלפני רבו.

וכתב במגן אברהם (או"ח סי' קכ"ג סק"א) כתב הטעם לג' פסיעות אלו הוא כמבואר כאן, שבזכות ג' פסיעות שפסע נבוכדנצר זכה להחריב ביהמ"ק, לכן אנו פוסעין ג' פסיעות ומתפללין להקב"ה שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו כו'. וכתב המג"א דלפנינו הגירסא שפסע ד' פסיעות. אמנם במדרש

יתנועע מדבר רע, שיקבל כל הבא עליו בשמחה. וזה דומה לעבד שמכיר אדוניו שהוא נדיב ורחמן ומשלם לעושי רצונו ושליחותו שכר גדול, ובעד שיכביד על משרתיו עבודה קשה, הוא מטיב להם טובות גדולות, ומגדלם ומנשאם, ויהיו אנשי עצתו, ואוכלים על שולחנו, ומרכיבם במרכבת המשנה אשר לו, ומפקידם על ארצו. אין ספק, שזה העבד היודע ומכיר זאת באדוניו, שיעזוב כל מה שבעולם ויעשה רצון אדוניו בשמחה, ואף אם העבודה קשה עליו מאד, בזכרו הטובה אשר תגיע אליו בגלל העבודה הזאת. אבל העבד הרואה שאדוניו מקפח שכר עבדיו, וידע בלבו שאדוניו כילי, וטרחו יותר גדול משכרו, אין זה העבד טורח לאדוניו כי אם בעצבון - כן הוא הענין הזה.

המאמין אמונה שלימה ביוצרו שהוא מטיב ומרחם יותר מכל מרחם, ושהוא דיין אמת, וכל מה שעושה לו הכל הוא לטובתו, וליתן לו שכר גדול על כל מה שסובל לשמו הגדול, ועל כל העבודה והשירות שיעשה לשם שמים ישיג לו נעימות גדולה בעולם הנעים. כענין שמצינו בנבוכדנצר, עבור שפסע שלוש פסיעות לכבוד האל יתברך זכה לגדולה וכבוד. וכענין שמצינו בעשו, עבור שנוזהר בכבוד אביו זכה לגדולה בעולם הזה, הוא זורעו אחריו, וכן רבים. אין ספק, בהיות אדם מאמין בכל זה בלב שלם, ודאי ישמח בכל דיני השי"ת, כי מי לא ישמח כשנוטלים ממנו פרוטות נחושת ונותנים לו תמורתן ככר זהב.

וממשלתו הכל כאשר לכל. האם כדאי הוא לדבר ממנו כלל נגד דבר אחד רוחני קטן וקל שבו. ועל כן ודאי נכון מאד אומרם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ט:), כלומר שינתן לאדם בעד שכר מצוותיו, כי זה אינו כלל בעולם הזה.

[וכבר פירשנו במקום אחר ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, שאין בכל עולם הזה בכל מחמדיו כולם שכר בעד מצוה אחת. כי הלוא לנבוכדנצר שפסע שלוש פסיעות לכבודו יתברך כאומרם ז"ל (עי' סנהדרין צו. ועי' אסת"ר ג' א') ניתן לו המלוכה של כל העולם הזה. וביותר שהיה לו הממשלה אף על כל חיות השדה ועוף השמים, כמאמר הכתוב (ירמי' כו:ו) "וגם חית השדה נתתי לו לעובדו", שלא היו יכולין לפתוח את פיהם כי אם ברשותו, כמאמר חז"ל (פדר"א, ומובא בילקוט מלכים רמז רי"א). ואם זה הוא בעד שלוש פסיעות, היאך ישולם שכר מצוה אחת שהולכין אליה כמה וכמה פסיעות ובטורח ועבודה].

כי לא יחשב כל גשמיות עולם הזה נגד ניצוץ דק רוחני. רק שעכ"פ עבור זה המעט הפן והבסיס שבלבושי עולם הזה נותן הקב"ה שכר כל טובת עולם הזה בעדו. [ומה שאין אנו מקבלין שכר עולם הזה גם עתה כראוי, לפי שאין אנו מנוקין מעבירות, ועבירה מכבה מצוה כמאמר חז"ל (סוטה כא.) ומונע הברכה מהאדם].

ועיין מה שכתב בארחות צדיקים (שער השמחה), 'ומהו גדר האמונה, איזה דבר מביא אדם לידי אמונה שלמה, הוא שלא

מלאנשים, שהרי אמרו חז"ל שאי אפשר לאדם להכניע יצרו אם לא ע"י עסק התורה. וא"כ היאך יהיה ביד הנשים לצנח את יצרם. על זה אמרו חז"ל (ברכות יז.) 'נשים במאי זכיין', דהיינו במה הן מנצחין את היצר הרע שבהן אע"פ שהן אינן עוסקות בתורה. והשיבו בכך שמוליכות את בניהן לבית המדרש ללמוד, וממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת ללמוד בעיר אחרת. ועיין ביצרות דבש.

אף שהתורה היא על הפסוק (דברים לב:ב) "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי", אמרו חז"ל (ילקוט שם רמז תתקמ"ב) אם תלמיד חכם הגון הוא 'תזל כטל', ואם לאו ערפהו כמטר. וכיאר הגר"א במעלות התורה (והו"ד בפנינים משולחן הגר"א דברים לב:ב) שהטעם שהכתוב מדמה את התורה למטר, כי כמו שהמטר יורד על הארץ ומשקה בין עשבים טובים ובין עשבים רעים. ואדרבה יותר עשבים רעים גדלים מחמת המטר - כך גם הדבר ע"י התורה, שמי שאינו הגון ולומד תורה מתגדלים בליבו תכונות רעות.

ובליקוטי מהרצ"א הביא שהרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק פי' שלפעמים אנשי כזב ושקר רוצים להעמיד את שקריהם ולהוכיח שדרכם אמת, ויצר הרע מסייעם בזה ומביאים ראיות לדרכם מדברי תורה וממאמרי חז"ל. והכל הוא מעשה היצר שמסמא את עיניהם שלא יראו את דברי התורה באמת, ועי"ז הם נמנעים מלשוב בתשובה, כי לפי דעתם עשו כהלכה.

אמנם אולי לסדר וליישב קצת הענין בזה. בתולדות יעקב יוסף (פ' חקת דף תקנ"ח ע"ב) ובכתר שם טוב (סי' קמ"א) כתב, שמעתי ממורי פירוש הפסוק (תהלים קיט:נט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך".

"ויסרו למשפט אלקיו יורנו" (ישעי' כח:כו). אמר רבה בר בר חנה, אמר להן נביא לישראל: חזרו בתשובה. אמרו לו: אין אנו יכולין, יצר הרע שולט בנו. אמר להם: יסרו יצריכם, אמרו לו: 'אלקיו יורנו'.

ומצינו ממש כזה בגמ' (ב"ב טז.) עה"פ "על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל" (איוב י:ז), אמר רבא: ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין. אמר לפניו: רבש"ע, בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות. בראת גן עדן, בראת גיהנם. בראת צדיקים, בראת רשעים - מי מעכב על ידך! ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב]? "אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל" (שם טו:ד). ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין, ע"כ.

כתב החיד"א כסא רחמים פירוש על אבות דר"נ (פכ"ב ד"ה חסם), יש להעיר כי אמנם אמת הוא שהתורה מבטלת את היצר הרע. אולם אותו היצר הרע אינו מניחו ללמוד, וא"כ האדם אנוס מחמת שאינו יכול לבטל את יצרו הרע. כמו כן יש להקשות על הנשים שאינם בכלל לימוד תורה, הלוא אפשר לפטור אותן מן הדין שאין בידן את התבלין כנגד היצר הרע.

ונראה ליישב, שזו כוונת הגמרא במה שהביאו את הפסוק 'אף אתה תפר יראה', שאמנם צריך שיהיה לאדם בתחילה יראת שמים כדי שלא יחטא וילמד תורה, ואז התורה מבטלת את יצרו הרע. ונמצא א"כ שעיקר התשובה שהשיבו לאיוב שרצה לפטור מן הדין שיש יראת ה' שמונעת את האדם מלחטוא.

ובשיח יצחק להרי"א חבר (ח"א דרוש לשבת בראשית) כתב, שהנהגה לפי האמת קשה לנשים להכניע יצרם הרע ולהחזירו לטוב יותר

היצר. ונראה שע"ז הוא שאמר שלמה המלך ע"ה 'מלך זקן וכסיל' (קהלת ד:ג), ואמרו חז"ל (קהלת רבה שם) זה יצה"ר. ולכאורה מה היא סכלותו. אכן להמבואר זהו מקום כשלוננו של יצה"ר שמתפתה להכנס לבית המדרש ע"י לימוד התורה שלא לשמה שיש לו חלק בזה. אולם מעתה בהכי סגי כבר שתיעשה התורה תבלין, והמאור שבה נותן כח להתגבר על יצה"ר ולהכניעו ולקיים תורה ומצוות, וכבר יבוא לידי לשמה ע"י הכנעת היצה"ר. וזהו עיקר התכלית דילמד תורה לשמה, והלימוד שלא לשמה אינו אלא תחילת הדרך להנצל מכחו של יצה"ר.

דאולי יש לומר עוד כוונה בזה, כפי מה שחננו השי"ת בטעם למה אמרו"ל (נדה ל') שהקב"ה לומד כל התורה עם תינוק במעי אמו, רק כאשר יוצא "לפתח חטאת רובין" (בראשית ד:ז). וכן מצינו בגמ' (ע"ז ג.) דהקב"ה לומד כל יום עם העוברים. אמנם הכוונה, כי הרי בלי יצר הרע לא נולד האדם, כדאי' (יומא סט:): דכאשר ביטל היצר הרע לא נולד אפי' ביצה לתרנגולת. וא"כ תיכף היצר הרע בא אל האדם. ועיין במחלוקת אנטונינוס ורבי מתי נכנס היצר הרע אצל האדם (סנהדרין צא:). מ"מ היות כי 'בחטא יחמתי אמי' (תהלים נא:ז) וכו' א"כ תיכף צריך לימוד התורה שיציל אותו. וממילא מוכרח הקב"ה ללמוד עם כל תינוק קודם שנולד, וזהו בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין. וזהו התשובה להשאלה, כי הקב"ה לומד התורה קודם שנולד שיוכל להינצל כל ימי חייו מהיצר הרע, וזהו הכוונה תורה תבלין.

וכבר כתב בספה"ק בת עין (ויקרא דרושים לשבת חוה"מ של פסח) עה"פ "מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך וגו'" (שיה"ח ש:א). ונ"ל ע"פ מאמר הגמ' (נדה ל:): שהקב"ה מלמד את האדם כל התורה בעוד

והענין, כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז:כ), ר"ל שלא יהיה בטוב ההוא אשר יעשה מבלי שום פניה וחסא, זה אי אפשר. וביאר כי כשיעשה טוב בלי שום דבר רע, מתגרה בו היצר הרע, משא"כ כשרואה היצר הרע שיש בו תערוכת חלק היצר הרע, מניחו והולך לו, ואז גומר הדבר ויעשה לשמה אח"כ.

וז"ש (ע"ז ע.) ישראל גנבים הם, כי צריך לגנוב דעת היצר הרע בכל דבר מצוה. וז"ש 'חשבתי דרכי, ר"ל בכל דבר מצוה או קדושה בהתחלה חשבתי דרכי להנאתי הגשמי, ואח"כ 'ואשיבה רגלי אל עדותיך', ר"ל 'רגלי' - הרגל שהורגל אצלי שלא לשמה אז עשיתי לשמה. וז"ש (תהלים שם:סב) "חצות לילה אקום", ר"ל לתועלתי הגשמי, כי מיד שיתעורר משינתו לשם שמים אי אפשר, אלא 'חצות לילה אקום' לצרכי, ואז בדבר הטבעי יכול לגבור על הטבעי שינת חצות, ודפ"ח.

והוא כלל גדול ללמוד במחשבה זרה בתחילה או בתפלה, שלא ימנע עבור זה - רק יגנוב דעת היצר הרע ואח"כ יעשה לשמה, ודי בזה. ע"כ.

ומענתה א"ש, דבאמת עיקר ענין שלא לשמה הוא תערוכת יצה"ר. וכבר פירש בספר מעלות התורה בשם אחיו הגר"א ז"ל דהא דאיתא (קידושין ל:): תנא דבי ר"י, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, יעו"ש. ולמה לא נאמר 'לך לבית המדרש ועזבהו'. וע"כ משום שפגיעתו קשה ואינו נותן לעזבו ולהפטור ממנו. וע"כ העצה היא למשוך אותו לבית המדרש - וזהו ענין שלא לשמה.

וכ"כ בספר רוח חיים על אבות (פ"ב מ"א) וז"ל, כי התורה אף שלא לשמה מחליש כח

כדמיון שאי אפשר לדגי היס שכל מציאות חיותם במים, שיהיו יכולים להשתדל ביגיעה לפרוח באויר כעוף השמים, ויותר מזה המשל כפלי כפלים לאין משער המשכיל יבין.

אבל כיון שנחקק בו בעזר אלקי רוחניות התורה, הגם שמשכחין ממנו מטעם הנ"ל, עכ"ז נשאר הדבר אצלו בכח, וע"י יגיעתו יכול להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. והוא כדמיון בן אדם שראה איזה דבר ונשכח ממנו זמן רב, עכ"ז בעת שראה הדבר, נחקק בכח הזכרון, ובמעט קט ע"י השתדלות יזכור כך וכך היה המעשה. כן הוא הענין הנרצה מה שמלמדין לאדם כל התורה קודם בואו לעולם, הגם שמשכחין ממנו, בכדי שיבוא לו הענין ביגיעה ע"י בחירתו. אבל להיות שהוא מן הנמנע זולת בעזר אלקי, הנה כיון שנשאר אצלו בכח הזכרון, הנה ע"י יגיעתו והשתדלותו יוכל להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. עיי"ש.

ואם אדם זוכה בכל הבריאה לראות מעשה א', וכמו שהי' אצל הר סיני, עי' רש"י (שמות י"ט: יב) 'והגבלת' – קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר – הגבול אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: הי' צועק אל תיגע בי, ע"ש. וכעין זה מצינו דאיתא במדרש (תנחומא פ' כי תצא סי' ב) 'א"ר אדא, רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין איבריין שבאדם, ובכל יום ויום צועקים על האדם, עשה אותנו שתחיה בזכותינו ותאריך ימים. ושס"ה מצות לא תעשה כמנין ימות החמה, ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צוחת ואומרת לאדם, גזרני עליך במי שהגיע ימיך ליום הזה אל תעבור את העבירה הזאת, ואל מכריע אותך ואת העולם כלו לכף חובה.

שהוא במעי אמו, וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכח כל התורה שלמד וכ'. וזה פירוש הפסוק, 'מי יתנך כא"ח לי', שהקב"ה אומר לאדם הלוואי מי יתנך שתהיה לי כאח – א"ח בגימטריא ט', כלומר כמו שהיית לפני במדרגה בתשעה ירחי לידה. הלוואי 'אמצאך' שתהיה במדרגה זו 'בחוקי', כלומר ביציאתך לאויר העולם תשיג ותגיע אל מדרגה זו. אז אשק"ך, כלומר אשפיע לך כל טוב.

ונחזיר למ"ש וכמ"ש בני יששכר (מאמרי חודש סיון מאמר א') ופירשנו בזה דהוא על דרך שאמרו רז"ל דהנשמה בבואה אל עולם הזה ועודנה בעיבור במעי האם מלמדין אותה כל התורה כולה, וכשבא הזמן שיצא העיבור לאויר העולם, בא מלאך וסטרו ומשכחין ממנו כל התורה (נדה ל:). והנה על זה ג"כ הקושיא כנ"ל, למה מלמדין אותו ח"ו לריק ומשכחין ממנו אח"כ.

אבל הוא, דהנה זאת התורה הנה היא נעלמת מעיני כל חי, ואין מבוא לאנוש עלי אדמה בארציות להשיג ממנה אפילו מעט קט זולת בסיוע ועזר אלקי, כי הוא אמר ויהי' (תהלים לג: ט), 'ימי יאמר לו מה תעשה' (קהלת ח: ד). והנה אם הוא פעולת אלקי עולם, אין מבוא לשכר ועונש, כיון שהוא דבר ההכרחי בגזירת היוצר בראשית. על כן משכחין ממנו כל התורה כולה בבואו אל העולם, כדי שיסגל ידיעת התורה אח"כ מרצונו ביגיעה ובחירה בדעת שלימה.

ופעולת הלימוד שמלמדין אותו כל התורה במעי אמו מהני שתשאר בו חקיקה בכח העזר האלקי כדי שיהיה יכול בארציות להוציא מן הכח אל הפועל. ובאם לא היה לו מציאות התורה בכח, אין מבוא לבוא לנגוע בקצה עניני התורה בעולם הזה,

שאומר מה לעשות ומה לא לעשות. איסתכל באורייתא וברא עלמא (עי' זוה"ק ח"ב קנ"א ע"ב) שיתנהגו ע"פ תורה.

כל א' קצת יודע כמו ההתלהבות כתב בספה"ק ערבי נחל (פ' שלח) להסביר איך להינצל מנסיונות ופיתוי היצר נסיון א', הוא הדבר אשר אמרנו תחילה, שהיצר הרע מחמת שסחורתו רעה, לכן מסית בכל כחו עד שעושה חשק רב,^א משא"כ היצר טוב. א"כ זהו עצמו המבחן והנסיון, כשיש לפניו שני מחשבות - זאת אומרת כך הוא כבוד הבורא, וזאת אומרת שההיפך הוא כבוד הבורא. אזי יבחין חשקו, להיכן חשושק מאד זה ודאי דעת היצה"ר וילחם נגדו. והשני שאין חושק בו רק מעט, בו יחזיק ולא ירפה וכו', ע"ש. וכן בכל דבר יש להבחין הרמז מן השמים, שזה נוגע גם בזמן הזה, ו"תן לחכם ויחכם עוד" (משלי ט:ט).

וכן ה' שהגבול של ההר אמר אל תיגע בי, וזה כח שכל הבריאה משפיע לראות קול ה'. וזהו הכוונה "ותמונה אינכם רואים זולתי קול" (דברים ד:יב), שכל מקום בעולם צועק וקורא מה רצון השי"ת כאן, וכל בכל יום ממש.

וכן באבות דרבי נתן (פרק א') לגבי העץ שאכל ממנו אדם הראשון, כיון שראהו אותו אילן היה צוות עליו ואמר לו, רשע רשע אל תגע בי. וכן כתב הרוקח ועוד כתוב דוד ושלמה בונה בית המקדש מיד הושיט ידו ליתול הצרור אמר לו הצרור אל תיגע בי ששם בוראי חקוק עלי ואני חותמו של הקב"ה. ואל תתמה שדיבר הצרור, שהרי גורל של יהושע צועק אני גורל פלוני, שנאמר (במדבר כו:נו) "על פי הגורל" (במד"ר כ"א ט). השיב דוד, שמי כשם בוראי, 'דוד' [חסר, מלא] יו"ד. וכן מצינו באתוננו של בלעם, וכן בכל הבריאה בעצם, כמו שכתב המדרש הנ"ל.

וזהו כשאדם בדרגא גדולה רואה בכל דבר בבריאת העולם הצעקה הזאת, ועי"ז "אתה הראת לדעת כי ה' היא האלקים אין עוד מלבדו" (דברים ד:לה). וזה שתינוק קודם שנולד "מי יתנני כירחי קדם" (איוב כט:ב) דרשו חז"ל (נדה ל:): דקודם שנולד מלמדין אותו כל התורה, נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו. ויש להבין מה תכלית יש בזה מה שרואה כל העולם. אלא שיוכל לראות בכל העולם שס"ה ל"ת

^א וכמו ששמעתי מכ"ק אאדמו"ר זי"ע, וכן ידוע מצדיקים שכשראו אחד הניגש אל הקודש בחשק רב, חששו שמה מסיטרא אחרא הוא. ומסופר שהגאון רבי חיים מוואלאוין זי"ע תלמידו של הגר"א, כשהרצה דברים לפני רבו בלהט ובחשק אודות הישיבה שהוא חפץ להקים, קיבלו הגר"א בקרירות, ואחר תקופת זמן מסויימת בבואו שנית לרבו ושוב דיבר בענין רעיונו בהקמת ישיבה, אלא שבפעם זו נאמרו דבריו במתינות והיו מילותיו שקולות ומדודות, קיבל הגר"א בחביבות את הדברים.

וביאר לו הגר"א שכל דבר טוב בתחילתו הוא נטול חשק, יען היצר הרע רוצה למונעו מעשות מצוה או כל דבר טוב. ובוהו סיים הגר"א דלכן בפעם הקודמת לא חיזק את ידיו להקים את ישיבתו, כי נכנס אליו מלא חשק ורצון לכן, ובודאי לא היה זה תחילת הדרך לדבר מצוה, כי אז היה צריך להיות בלא חשק והתלהבות לדבר. אולם כשבא אליו בפעם השניה והיו דבריו בלא הרצון הגדול, ע"כ שכבר נכנס לעובי הקורה במעשי המצוה והיצה"ר מנסה להכשילו ולמונעו ממנו את החשק, ולכן חיזקו הגר"א, כי בסייעתא דשמיא יזכה להצלחה וגם לחשק בעשיית המצוה.

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש ז"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

סנהדרין קי"ג ע"א

מזוזה שלל שמים, הרי יכול לקיים 'כל שללה', דהא לא משירי מידי כשאינו שורף המזוזה, דמזוזה לאו 'שללה' וכקושיית הגרע"א. ואי נימא דלאו שלל שמים הוא, א"כ ליעשה עיר הנידחת ולשרוף גם המזוזה. ואף דאמרה תורה "לא תעשון כן לה' אלקיכם", מ"מ ליתי עשה ולידחי ל"ת, וכקושיא שני' של הגרע"א.

ולזה כתב רש"י דתרווייהו ליתא, דמזוזה אית בה תרת"י - אית בה עצם המזוזה ואית בה אזכרות, והאזכרות שבה אי אפשר לשרפן משום 'לא תעשון כן'. ואין לומר דעכ"פ ליתי עשה ולידחי ל"ת, דזה אינו, דהאזכרות שבה שלל שמים הוא ואינו בכלל עיר הנידחת דנימא ב' ליתי עשה ולידחי ל"ת, דליכא עשה כלל בשריפת האזכרות, דלאו מעיר הנידחת הוא.

מה תאמר, דא"כ נימא כקושיא הראשונה כיון דשלל שמים הוא לאו בכלל 'שללה' הוא - זה אינו, דאף דהאזכרות שלל שמים הם, אבל עצם המזוזה שלו הוא ומחוייבת שריפה משום 'שללה', ואי אפשר לשרפה משום אזכרות שבה. נמצא דההוספה של רש"י לא הוי גרעון, אלא הכרח להבין דברי ר' אליעזר.

ובזה מדויק מאד לשון רש"י 'ובמזוזה הואיל וכתוב בה אזכרות אי אפשר

מבואר בגמ' דר' אליעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת - אינה נעשית עיר הנדחת, שנאמר "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל" (דברים יג:יז), והיכא דאיכא מזוזה - לא אפשר, דכתוב "לא תעשון כן לה' אלקיכם" (שם יב:ד). ופירש"י (ד"ה דכתוב בא"ד) ובמזוזה הואיל וכתוב בה אזכרות, אי אפשר לשריפה משום קרא ד'לא תעשון כן', ואנן בעינן 'שללה' וליכא - דהאי שלל שמים הוא, ע"כ.

הנה הקשה הגרע"א דבגמ' לא כתיב 'ואנן בעינן שללה וליכא, דהאי שלל שמים הוא' והוספה זו גרעון הוא, דאם מזוזה שלל שמים הוא, א"כ יכול לקיים 'כל שללה', דהא לא משירי מידי מן שללה, וכמו דנכסי אחרים מופקדים בתוכה או הקדש שמים, דאינו מציל את העיר מלהיות עיר הנידחת כיון דאין בכלל 'שללה'.

ועוד הקשה הגאון רע"א בטעם שלא נעשית עיר הנידחת משום שאסור לשרוף המזוזה משום "לא תעשון כן לה' אלקיכם", נימא דעשה ד'ושרפתה' לידחי ללא תעשה ד'לא תעשון' [וקושיא זו כבר קדמו התורת חיים (סנהדרין ע"א)]. והניח בצ"ע.

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' קצ"א) כתב ליישב, דלפום ריהטא ה' קשה ל' לרש"י דממ"נ תעשה עיר הנידחת - דאי

הנידחת אפי' היכא דאיכא מזוזה, אלא דלא אפשר מחמת האזכרות שבה.

והנה על הקושיא דיבוא עשה וידחה ל"ת, כתב בשו"ת בית שערים (יו"ד סי' רכ"א) דלא אמרינן עשה דוחה ל"ת אלא במקום שמקיים העשה לגמרי. משא"כ בעיר הנידחת דשריפת המזוזה לא הוה רק חלק מהמצוה.

ורבינו (שו"ת משנה הלכות חי"ח סי' ר"פ) בסוף התשו' תמה על הבי"ש, דיש לומר דקודם ישרוף כל העיר ולא ישאיר רק שריפת המזוזה, וכל שלא שרף המזוזה לא קיים המצוה של 'ושרפת', ואח"כ ישרוף המזוזה ויקיים כל המצוה ולא רק חלק מהמצוה, שהרי בשריפת המזוזה נתקיים המצוה בשלימותה, ע"ש.

לשריפה'. ולכאורה הול"ל "אינו חייב לשרפה כיון דשלל שמים הוא", או "אסור לשרפה משום האזכרות", וצ"ב הלשון 'אי אפשר'.

ולהנ"ל אתי שפיר, דלעולם איכא חיוב שריפה במזוזה, אלא משום האזכרות אי אפשר לשרפה. והגויל וסביבות האותיות ה"נ דהי' אפשר ומחוייב לשרוף, דהוה בכלל 'שללה', אלא דאי אפשר. ומסיים דהאי שלל שמים הוא, כלומר האזכרות הוה שלל שמים, ולכן אי אפשר לשרוף כל המזוזה.

ובזה מדויק מאד גם לשון הגמ' שאמרו 'והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר'. ולשון 'לא אפשר' צ"ב, דהול"ל 'והיכא דאיכא מזוזה אסור לשרפה' או 'אינו מחוייב' או 'לאו שללה הוא ואסור לשרפה'. ולהנ"ל אתי שפיר, דבאמת איכא דין שריפת עיר

האהל של הגה"ק רבי שלמה זלמן ליפשיץ זצוק"ל בעל חמדת שלמה בווארשא

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי שלמה זלמן ליפשיץ זצוק"ל
אב"ד זוארשא ובעל חמדת שלמה

י"א ניסן תקצ"ט

רבינו שלמה זלמן נולד בשנת תקכ"ה (1765 למוס') בפוזנא (Poznań, Poland), לאביו רבי יצחק ליפשיץ זצ"ל, נין ונכד להגה"ק המקובל רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, אשר אמרו עליו כי ירמיהו הנביא היה נגלה אליו בכל חצות לילה לקונן עמו על חורבן בית המקדש, כפי הנראה נקרא רבינו על שם זקנו זה, ולאמו מרת הינדא ע"ה.

רבינו למד אצל הגאון רבי יוסף זצ"ל שהיה אב"ד פוזנא, אשר היה נקרא 'רבי יוסף הצדיק', והוא היה חתנו של הגה"ק בעל נודע ביהודה זי"ע. רבו לא עשה דבר קטן או גדול בלעדו, וכאשר בא אליו איזה מחבר לבקש הסכמה, לא אבה ליתן טרם שהלך אל רבינו להראותו החיבור אם ישר בעיניו.

בספרו שו"ת חמדת שלמה, כתב בתוך דבריו: "וקרוב בעיני שהצעת דבר זה לפני אדמו"ר הגאון הגדול הצדיק המפורסם מוה"ר זצ"ל"ה שהיה אז אבדק"ק פוזנן, והוטב בעיניו".

פרק האיש מקדש

רבינו נשא את בתו של הנגיד רבי יקיר ז"ל, מגדולי ויקירי ק"ק פוזנא. הוא הפריז לו נדוניא סך עצום, והכין עבורו בית בנוי לתלפיות, והתחייב את עצמו מזונות עשרה שנים, למען ישב השקט על התורה ועל העבודה. אך לא ארכו לו הימים, ומתה עליו אשתו, והשאירה אחריה את בנו הגאון רבי יואל זצ"ל. אח"כ נשא רבינו את אחותה מרת פייגיל ע"ה, וחותרו רבי יקיר הפריז לו עוד סך עצום, מלבד הסך הראשון. גם התחייב את עצמו לפרנס אותו עוד עשר שנים. ורבינו היה סמוך על שלחן חותרו ערך עשרים ושנים שנים, אשר אז הקדיש נפשו ולבו לד', ושם לילות כימים להגות בתוה"ק, ותפס ישיבה עם תלמידים הגונים, ועלה למעלה ולמעלה.

כאשר תם הזמן בו התחייב חותרו להחזיקו על שלחנו, היה נאלץ לחשוב למצוא טרף לביתו. היה לו אז סך עצום, אך הוא לא רצה לפנות למסחר, רק בתורת ה' היה חפצו, על כן נתן לסוחרו עירו בתורת עיסקא, והתנה עמהם הן לשכר הן להפסד. אך פגעו בו אינשי דלא מעלי ופשטו לו את הרגל, והפסיד סך רב.

על כס הרבנות

כאשר ראה אשר נשאר לו אך חלק קטן ממעותיו, אז הסכים לקבל עליו עול הוראה, וכה כתב (דרושים דרוש ג'): "באמת אמינא כי היה קשה עלי לקבל עול הציבור, ומעודי הייתי בורה, ואע"פ כן ת"ל לא עזב ה' חסדו מעלי, רק אחרי רואי כמה סיבות, אמרתי אולי מן השמים נגזר כך" וכו'.

כאשר הציעו לפניו עיר נאשעלסק (Nasielsk, Poland) הוטב בעיניו, וקבע אהלו שמה בשנת תקס"ד (1804 למס'), בשנת הל"ט לימי חייו, שם הרביץ תורה לעדרים והעמיד תלמידים רבים והגונים. מיד בבואו תיקן שם תקנות גדולות, ופיזר מעותיו הנשאר לו שהיה עוד סך רב ונתן לעניים, ותיקן את המוקה ובתי כנסיות ובתי מדרשות על הוצאותיו, ואנשי העיר שמחו לקראתו בראותם כי כל הון עולם היה למבזה בעיניו נגד אהבת ה' ותורתו.

כחמש עשרה שנים היה אב"ד ור"מ בנאשעלסק. בשנת תקע"ט (1819 למס') נתקבל לאב"ד ור"מ בפראגא [שכונה בווארשא] (Praga Południe, Warsaw, Poland), ולראב"ד ווארשא, ותקע אהלו בפראגא מטעם כמוס שהיה עמו. גם שם תיקן תקנות גדולות, ופיזר ממון רב לכבוד תורתנו הקדושה. בבואו לפראגא ראה אשר בעלי המלאכות עושים במלאכה בחול המועד, ולא היה יכול למחות בידם מחמת רב ההרגל שנעשה כהיתר. אז אסף את הפועלים ושילם להם קודם יום טוב מכיסו את הסכום שכל אחד היה רגיל להרוויח, וכך פעל אצלם לא לעשות מלאכה בחול המועד. כעבור איזה שנים נתקבל לאב"ד ור"מ ווארשא.

פעם אחת התבודד רבינו בחדרו בשבת, והלך אנה ואנה, והביט דרך חלונו איך שמונח על הארץ מטבע כסף של חמשה זהובים, ואיש אחד מאחינו בני ישראל עומד סמוך לה, ובדעתו להגביהה. רבינו קראו, וביקש ממנו שלא יגביה המטבע, והבטיחו כי במוצש"ק יתן לו מטבע כזו מכיסו. אך האיש הגביה המטבע, ובמוצאי ש"ק בא לרבינו לקחת את המטבע, באמרו כי לא הגביהה. והנה אח"כ נחלה האיש, וחשב מיד שזה בא לו בגלל ששיקר לרבינו. הוא סיפר זאת לבני משפחתו, והם באו אל רבינו בבכיה. אמר להם רבינו: "אל תפחדו, כי בעזה"י יחזור לאיתנו, אך העשרה זהובים שלקח שלא כדת יוציא על רפואות", וכן היה, כי אחר שהוציא עשרה זהובים על רפואות חזר לאיתנו.

פעם אחת אירע דבר אשר היה צריך ממון רב, ואיש אחד קרא את הגבירים שיתאספו כולם אצל רבינו אודות ענין זה. כאשר הגיעו לבית רבינו, אמר האיש שימתינו בחדר החיצון, הנקרא 'בית דין שטיב'. האיש שהיה מקורב גדול אצל רבינו, נכנס אליו, וראה שרבינו למד בהתמדה. הוא הודיע לרבינו שכולם נתאספו וממתנים עליו למען יבוא, ויאמר לכל אחד כמה יתן למטרה זו. אך רבינו לא פנה אליו, והמשיך ללמוד. האיש הפציר בו, ואמר לו: "יען כי נתאספו ורוצים לשמוע חוות דעתו, לכן יבטל מתורתו עבור זה". אז הלך רבינו אל האסיפה, וישב על מקומו, אך לא דיבר אליהם, רק היה דבוק בתורה ועבודה כמקדם. והאיש הרבה להפציר בו, ולחש באזנו: "למה זה יחשה רבינו, הלוא בדיבור אחד די שיתנו ממון, כי נחוץ הוא". אז עמד רבינו על רגליו ואמר: "למה לי הממון שלכם, יותר טוב כי תטיבו דרככם, כי יש ביניכם איזה אנשים אשר התחילו לנטות מדרך הישר, וכאשר לא תחטאו יצמח לנו ישועה בלי ספק".

רבינו היה חרד מאד מלבטל שום מנהג בישראל, אפילו הקל שבקלים. פעם אחת רצו מנהיגי העיר נאשעלסק לבטל המנהג שהיה נהוג שם, שהשמש הכה בכל יום בפטיש שיתוועדו לבית הכנסת להתפלל, והיו אומרים אשר לא נאה הדבר, כי די שיקרא השמש בפה, אך רבינו לא הרשה להם. כאשר אלצוהו שיגיד להם מה טעם יש בדבר, השיב להם בדרך כי אמרו חז"ל (ברכות ה.) כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס להתפלל נקרא שכן רע. לזאת מכין

בפטיש, כי פטיש היא בלשון אשכנז 'המר', לרמז על ה'רחק מ'שכן ר'ע' (אבות פ"א מ"ז), המרומז בראשי תיבות 'המר'.

רבינו לא נשא פנים אף לת"ח, אם שהיה אוהבו כנפשו. פעם אחת עמד לפניו לדין הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל, בן הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, עם גיסו, בהיות כי חותנם הניח עזבונו גדול, ועשה צוואה אשר אם למי מבניו יוולד בן בראשונה ויקרא על שמו, הוא יקח סך עצום. והנה לרבי שלמה נולד בן, ונקרא על שם המת, אך מת הילד בתוך שלשים יום ללידתו, ולגיסו הנ"ל נולד אח"כ בן ונקרא ג"כ על שמו, וחי. והקריבו משפטן לפני רבינו.

והנה רבי שלמה היה גדול וחריף עצום כידוע, וכן חשב כי רבינו יפלפל עמו בדין זה, אך לא כן היה. ויהי כאשר ראה רבי שלמה כי בדעת רבינו לחתוך הדין בלי הגיד הטעם, הציע לפניו כי יתן לו רשות לפלפל עמו, והוסיף לומר, כי הוא עיין בזה היטב. רבינו לא פנה אל דבריו, רק קרא להשמש שלו שיביא את הסידור תפלה והביאו, ופתחו רבינו והראה לרבי שלמה 'אשרי יושבי ביתך', וצחק רבי שלמה, ושאל: "מה זה?" השיב רבינו: "ידידי האהוב, הגם שכבודו עיין היטב בש"ס ופוסקים, ובלי ספק לפי דעתו הדין עמו. אך כמו שכבודו אינו רואה מאומה ראייה לדין זה 'מאשרי יושבי ביתך', כן לא יוכל לראות בש"ס ופוסקים, כי נוגע אינו רואה חובה לעצמו. על כן אין רצוני לפלפל עם כבודו", והגיד הפסק אשר הדין עם גיסו.

אמנם רבי שלמה הציע לפניו בהיות כי נוגע הדין לסך רב, על כן נכון שיציע הדבר לפני אביו, בשמוע זאת רבינו, סיפר לו מעשה שהיה: הגאון רבינו רבי העשיל מקראקא (Kraków, Poland) זי"ע המפורסם, כשהיה ילד קטן, סמוך על שלחן אביו הגאון רבי יעקב מלובלין (Lublin, Poland) זצ"ל. בליל פסח לקח בחשאי את האפיקומן של אביו מתחת הכר. ויהי כאשר חפשו אביו ולא מצאו, אמר בנו, כי ישנו תחת ידו, ולא יתנו בחזרה עד שיבטיחו אביו לעשות לו בגד של משי. והנה אביו הבטיחו למלאות בקשתו, וקיבל האפיקומן מיד בנו. ויהי כאשר התחיל אביו לחלק לכל בני ביתו זיתים מהאפיקומן, אז אמר לבנו כי לא יתן לו כזית עד אשר ימחול לו על הבטחתו, ובאם לא ימחול לא יתן לו מן האפיקומן. על זה השיב הילד העילוי, כי הוא שפט זאת מראש שיאמר אביו כן, על כן לקח לעצמו כזית טרם שנתנו חזרה. אחרי שסיפר רבינו המעשה, הלך להארגז שלו, ולקח משם מכתבו של הגרעק"א ז"ל, והראה לו שהסכים עמו לדינא.

הגאון רבי אלעזר הכהן זצ"ל אב"ד סאכאטשאוו (Sochaczew, Poland), חתנא דבי נשיאה של הגאון בעל חוות דעת מליסא (Leszno, Poland) זצ"ל, סיפר כי בהיותו סמוך על שלחן חותנו, היה דרכו לבקש מחותנו ליתן לו המכתבים ששלחו אליו הרבנים, למען יתענג מזיו תורתם. אירע פעם אחת שהגאון מליסא אמר לחתנו שקיבל מכתב מרבינו, ונתן לו את המכתב. אולם רבי אלעזר שמע כי באותו יום הגיע עוד מכתב מגאון אחר שהיה מפורסם יותר. לכן ביקש מחותנו שיתן לו את המכתב של הרב השני. אמנם החוות דעת הראה לו על מכתב רבינו, ואמר לו: "במכתב זה תלמוד, כי מכתב הגאון שאתה מבקש הוא פלפול [ובלשונו אמר: "שהוא ספק ספיקאל"ע]], אבל מכתב הרב מווארשא הוא תורה, בו תהגה ותלמוד דרך הישר בלימוד".

פעם אחת שלח רבינו חידושי תורה להגאון רבי אריה לייב ציניץ זצ"ל, והוא שלח לו בחזרה: "מה שלח לי מר, הנה דבר זה פשוט". השיב לו רבינו על דרך הצחות: "הנה אם לא הי' פשוט הי' עקום".

רבינו עמד איתן נגד כל אלו שפרצו גדרות הקדושה. בהיותו בעיר נאשעלסק, היה כהן אחד שלקח גרושה והביאו אותו לפני רבינו, ודיבר על לבו שיפטרה בגט, ולא הועיל. רבינו גער בו, והאיש השיב בפה מלא שלא ישמע אליו. והיה כאשר ראה רבינו כי לא הועיל לא הפצרות ולא דברים קשים, אז פתח גמרא מסכת קידושין, והראה לו כי יש שני דרכים שהאשה קונה את עצמה, בגט ובמיתת הבעל. ואמר לו: "אם אינו רוצה ליתן גט שהוא הדרך הראשון, אז יהיה מוכרח הדרך השני". ברגע זו נפל הרשע בביתו ונתעלף, באותו מעמד היה כהן אחד, ואמר לו רבינו שיברח תיכף ומיד.

פעם אחת הלך רבינו למוצות סנדקאות, ודרכו בקודש להיות לבוש שטריימל גם בחול. מידי הילוכו קרה אותו איש אחד, ואמר בדרך שחוק: "גוט שבת", מפני שהיה לבוש בשטריימל. והיה תיכף כשהוציא מילין אלו מפיו נאלם לשונו ר"ל ומת באותו יום, וטרם מותו באו בני ביתו של האיש הנ"ל לפני רבינו בבכיה רבה שימחול לו. והיתה תשובתו: "תאמינו לי, כי לא היה לי הקפדה אף מקצת דמקצת, ואני מתפלל בעדו שישלח ה' עזרו מקודש". אחר שמת האיש הנ"ל, אמר למקורביו בדרך התנצלות: "מה ביכלתנו לעשות אם אין מוחלין בשמים על כבוד התורה".

עוד מסופר: פעם באו שני אנשים לדין תורה לפני רבינו, ויצא הפסק לחייב אחד מהן. אז פער האיש החייב את פיו, ואמר כי לא יקיים הדין תורה, ופתח הדלת וברח. והיה תיכף בבואו לחוץ נהיה אילם, ולא היה יכול להוציא אף דיבור קל מפיו, והיה רעש גדול. מיד רמז האיש שיוליכו אותו לרבינו, וכן עשו, ואז שאלו רבינו אם יקיים הדין תורה, והרכין האיש בראשו. תיכף ומיד הבריא והתחיל לדבר, והיה לנס.

עמוד החסד

גם בגמילת חסד היה רבינו מצוין עד להפליא, ולא יאומן כי יסופר כל תהלוכותיו ודרכיו בקודש בגמ"ח. דרכו בקודש היה להוכיח תמיד את העשירים שאינם יוצאים ידי חובתם במוצות נתינת צדקה. גודל פזרונו לעניים היה להפליא, והוא לא השאיר אצלו כסף, וחילק הכל לצדקה. כאשר שאלו אותו בני ביתו אודות זה, השיב להם כי הוא יכול להשיג בהלוואה בחנות, אך העני לא ישיג. מימיו לא הביא הכתונת שלו ממקוה לביתו בחזרה, והיה רגיל לומר שאינו מבין איך יש לאדם כתונות מכובסות מוכנות ללבוש, ולא יכסה ערום שאין לו מה ללבוש. בני ביתו הוכרחו להטמין המלבושים, כי חששו פן ימצא את הבגדים ויתנם לעניים. אך בעש"ק שהיו מוכרחים לתת לו כתונת לבנה, אז מצא מקום ליתן לעני את הכתונת שהיה לבוש.

פעם ראה מחלוננו כי בחצר הסמוכה תלויים הרבה בגדים על החבל אחרי הכביסה, ושאל למי המה. כאשר נודע לו מי הבעל הבית, שלח אחריו, וביקש ממנו שיתן לו כתונת אחד עבור עניים. אך האיש התנצל לפניו, ואמר לו: "יאמין לי רבינו כי אין לי כי אם ששה כתונות". התאנח רבינו ואמר: "אינו מבין איך יש לאדם ששה כתונות, ולרש אין כל". וסיפר לו בתמימותו כי יש לו רק הכתונת הלבוש, ופעל אצל האיש לתת כתונת אחד עבור עניים.

פעם אחת עשו לו בגד חם בחורף ללבוש בעת לימודו. והיה ביום הראשון כשלבשו, ראה דרך חלוננו עני לבוש בגד דק וקרוע, קראו לו רבינו שיבוא אליו. העני נכנס, ורבינו הציע לו כי ברצונו

להחליף עמו במלבושו. שאל העני: "מדוע יעשה זאת רבינו". השיב לו רבינו: "וכי כך הוא הדין? הלוא אני יושב בבית ואתה הולך בחוץ", והוסיף לומר, שלא יפרסם זאת, פן תשמע הרבנית מזה.

סיפר הגאון רבי זיינוויל קלעפפיש זצ"ל מו"צ בוורשא, בילדותו היה פעם אחת בבית רבינו ביום עש"ק סמוך להדלקת הנרות, ואירע כי בא איש אחד שהיה בעת צרה ונתן לו מעות שיתפלל בעדו, והניח הרבה מעות על שלחנו. אמר לו רבינו: "איני לוקח מעות". אמר לו האיש כי יתנם לצדקה. אמר לו רבינו בבהלה: "הלוא עתה הוא סמוך לש"ק, ואיה אפוא עניים ליתן להם, כי איני רוצה להחזיק בביתי בש"ק מעות עניים, כי מעות הקדש הם", והיה האיש מוכרח לחפש עני שיתן לו תיכף המעות.

פעם אחת הציעו הפרנסים ומנהיגים של קהילת ווארשא לפני רבינו שרוצים לקנות עבורו מטות יקרות, כי היה לו מטות שבורות. אך הוא לא אבה לשמוע. פעם אחת כאשר הלך רבינו למצות סנדקאות, באו הפרנסים ומנהיגים והכניסו מטות יקרות לביתו, והוציאו את המטות הישנות לחצר. כאשר בא רבינו לביתו, וראה זאת, צוה תיכף להכניס המטות הישנות, ואת המטות היקרות מכר ונתן המעות לעניים. כאשר נתוודע הדבר להפרנסים ומנהיגים, חרה להם הדבר, ושאלו לו מדוע עשה זאת. רבינו השיב להם: "היתכן שיהיה בעיר עניים מחוסרי לחם, וב"ה יש לי כל, ועוד זאת אעשה לישן על מעות", והסביר להם שמכיון שיש לו אפשרות לישן על מיטות פשוטות, א"כ לישן על מטה יקרה הרי הוא כמו שישן על מעות.

פעם אחת אירע גניבה בביתו, אחד נכנס לבית רבינו וגנב מלבוש יקר של הרבנית. לבסוף נודע הדבר כי איש אחד שמקבל צדקה מרבינו מדי חודש בחדשו דבר קצוב, הוא היה הגנב, כי הוכר הגניבה אצל סוחר אחד אשר קנה המלבוש מהאיש הנ"ל. אז אמר עשיר אחד לרבינו: "הנה רבינו מוכיח אותנו במצות הצדקה, ועתה יראה רבינו כי המקבלים הם גנבים". והי כאשר שמע רבינו דברים אלו קרא לשמש שלו, ושאלו אם יודע מקום משכנו של האיש הלז שגנב המלבוש. והשיב לו כי יודע. פקד עליו רבינו לבל ישכח מלהזכירו מדי חודש בחדשו לשלוח את הקצוב לביתו, כי בודאי יבוש העני מלבוא, והתאנח עבורו רבינו.

אח"כ שלח אליו רבינו שיבוא אליו, והבטיח לו כי לא יתבע ממנו הגניבה. היות כי ידע הגנב גודל צדקתו של רבינו, בטח בו, והגיע. אז דיבר עמו רבינו איך עלה דעתו לעבור על לאו האמור בתורה. והוסיף עוד, כי הגם שדן אותו לכף זכות שהיה בדוחק גדול, אך בכל זאת לא יפה עשה לעבור על לא תעשה, ויותר טוב היה לו להודיע גודל דחקו, והיה רואה איך לעזור לו.

מסופר בעת שהיה החולי רע (cholera) ר"ל, יצא כרוז בפקודתו בערב יו"כ, היות כי בבית החולים היו הרבה חולים, על כן הוא העמיד כמה אנשים שישוהו אצל החולים, וגזר עליהם שלא ילכו ל'כל נדרי' לבית הכנסת. הגיע תפילת כל נדרי, ורבינו לא הופיע, והמתינו עד בוש, והנה רבינו לא בא לכל נדרי. הלכו לביתו לחפש אותו, והנה איננו, והיה רעש גדול כי לא ידעו מה לחשוב, אך בכל זאת המתינו. לאחד עלה על רעיונו לילך לבית החולים, אולי ימצא שם, ואכן כך היה, רבינו הלך לבית החולים לחקור אם שמרו פקודתו, והנה לא מצא שם שום איש, כי לא רצו לוותר על תפלת 'כל נדרי' בבית הכנסת, ולכן הלך רבינו לבית החולים ושהה אצל החולים.

פועל ישועות

דרכו בקודש היה כאשר באו לפניו אודות חולה מסוכן ר"ל, לקח מטפחת וקירבה למזוזה, וצוה להניחה על החולה, ובכח זה נרפא. וכמה פעמים נתן הטלית קטן שלו והועיל. לעתים כתב גם קמיעות.

סוחר העיר ווארשא שנסעו ללייפציג (Leipzig, Germany), היה דרכם דרך עיר פוזנא מקום משכנו של אותו צדיק הגאון רבינו עקיבא איגר זי"ע, לזאת הלכו אליו לקבל ברכתו. אולם מעת שנכתר רבינו לרב בווארשא, לא רצה הגאון לברכס, באמרו: "איך אפגע בכבוד הצדיק כאילו הם צריכים אך לברכתי, הלוא הרב מווארשא יכול לברכס".

סיפר ר' יצחק באראווסקי שהיה באותו מעמד בבחרותו. איש אחד היה חולה מסוכן ר"ל על טיפוס (typhus), והאיש ההוא היה שכנו של רבינו. ויהי כאשר בני ביתו של האיש הנ"ל, צעקו לפני רבינו: "הושיעה אדוני כי באו מים עד נפש". השיב להם, כאשר ילך להתפלל תפלת מנחה בבית הכנסת שהיה באותו חצר, אז יבקר. ויהי כעבור איזה שעות באו לפניו, ואמרו כי מאספים אנשים כי הגסיסה מתקרבת ר"ל. אך רבינו השיב להם כבראשונה, והיה הדבר לפלא בעיני כל, שיבוא לבקר גוסס ר"ל. ויהי כאשר בא רבינו לבית החולה סמוך למנחה, קירב את עצמו להמטה, ושאל לחולה: "איך אתה מרגיש עצמך?" נשמע קול דממה דקה של החולה: "הנה הרבי עומד אצלי". אח"כ אמר לו רבינו: "הא לך ידי ותנשק אותי", הניח רבינו ידו הקדושה על פיו של החולה, ונשק החולה בשפתים חלושות על ידו. תיכף הזיע החולה ונתרפא.

דרכו בקודש היה לברך את ישראל בסמיכת ידים. מסופר על אחד ששירת את רבינו בימי נעוריו. בהיות דרכו בקודש של רבינו לילך בכל יום לטבול קודם אור היום, והאיש הנ"ל משרתו הלך עמו. אירע פעם אחת כי רבינו היה יחידי במקוה, ומשרתו המתין עליו, ושמר מלבשויו. פתאום שמע המשרת כי רבינו נאנח אנוחות גדולות, ורץ לראות מה אירע, וראה כי רבינו נתעלף. נבהל האיש, כי לא ידע מה לעשות, אם להביא רופא, איך ישאיר את רבינו יחידי. והוא ניסה בעצמו, אולי יכול לעזור. וכן היה, שהחיה את רבינו. תיכף אמר לו רבינו: "אברכך שיהיה לך פרנסה בריוח כל ימך, ולא ימות מזרעך בחיך". וכן היה, וסיפר כי היה בעל מלאכה אשר בני מלאכה זו יש להם פרנסה בדוחק, אך הוא הצליח, והיה לו בנים תלמידי חכמים, וחתנא רבנן, והיה מפזר מעות לצדקה כדרך הנגידים.

פטירתו

בחודש ניסן שנת תקצ"ט (1839 למס') נחלש מאד, וביום י' ניסן תקצ"ט החזיר רבינו את נשמתו ליוצרו, ונטמן בבית החיים בוורשא. בפורים האחרון שהיה כ"ה ימים טרם הלך ארון אלוקים, ועדיין לא נראה בו חולשה, אירע כי אחד מבני משפחתו היה צריך לעיין בספר שער המלך, והיות כי בביתו לא היה לו הספר הנ"ל, הלך לבית רבינו לחפש אחר הספר הנ"ל. ויהי כאשר ראהו רבינו שאלו מה קשה לו. אחרי שתירץ לו קושייתו, לקח בידו את ידו, ואמר לו: "זיאי געזונד", ושאל נכד רבינו: "וכי זקני נוסע מפה?" אך רבינו רמז לו בידו שילך ממנו, והקרוב משפחה הבין שיש דברים בגו.

ספריו

רבינו השאיר אחריו ברכה את ספריו הקדושים, ואלו הן: שו"ת חמדת שלמה. חידושי חמדת שלמה על הש"ס. חמדת שלמה על דרושים וחידושים.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו מזו"ר הגאון רבי יואל זצ"ל. מזו"ש בנו הגאון רבי שלום זצ"ל. בתו אשת הגאון רבי שמואל צבי הירש מענדלזאהן ז"ל. בתו אשת הגאון רבי רפאל זאב הלוי זצ"ל אב"ד זאקראצין (Zakroczyń, Poland).

על השתלשלות של שידוך אחד מבניו מסופר: כאשר יצאה גזירת הצבא על יהודי פולין, נדרש גם בנו של רבינו להתייצב. צר היה מאד לרבינו שבנו זה שהיה גדול בתורה יתחייב לגלות מביתו לשרת את הקיסר בירכתי סיביר עשירים והמש שנים רצופות. הוא חיפש דרכים להציל את בנו, ומאחר שכסף לא היה לו, הכריז שמי שישתדל לשחרר את בנו, יבוא עמו בברית שידוכין.

בעיר לינטשיץ (Łęczyca, Poland) היה אז ראש הקהל הגביר ר' פייבל אפוטשינסקי ז"ל, ולו בת יחידה. ר' פייבל חשק בבנו של רבינו לחתן עבור בתו. הוא נסע אל הפריץ שבמחוז לינטשיץ, ותבע ממנו את חובו אשר חב לו. הפריץ התנצל שאין לו עתה כסף לשלם את החוב, וביקש ארכא. אז הציע לפניו ר' פייבל, היות והוא מכיר יהודי צעיר אחד שנתחייב לצבא, אלא שלא יצלח לצבא, על כן אם ישתדל הפריץ לשחררו, יותר לו תמורת זאת על החוב. הפריץ קיבל את ההצעה, ועשה כן. ואז נעשה השידוך כפי שמבטיח רבינו, ותהי בתו של ר' פייבל לאשה לבנו רבינו, והחתן עבר לגור אצל חותנו בלינטשיץ, שם התחבר אל חסידי קוצק (Kock, Poland).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: קונטרס תולדות חמדת שלמה

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת וַיִּקְרָא

רק מִשֶּׁה שָׁמַע הַקּוֹל

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" (א:א). זָאגַט רַש"י, דֶּער קוֹל אִיז גַּעגאַנְגֶען און אָנגַעקוּמֶען צו די אױעֶרן פֿון מִשֶּׁה רַבִּינוּ, אָבער אַלע יוֹדַען הָאָבֶען נִישַׁט גַּעהֶערט דַעם קוֹל. קַען מַען מִדַּיִק זײַן וואס שְׁטײט 'ומגִיע לְאֶזְנֵי', און עס שְׁטײט נִישַׁט 'והקוֹל נִכְנָס לְאֶזְנֵי', או 'וּנְשָׁמַע לְאֶזְנֵי', וְלֹא הָיָה מְגִיע לְאֶזְנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּלִי מוֹכֵן לְשִׁמְעַ דְּבַרֵי תוֹרָה

קַען מַען זָאגֶען אַז דֶּער קוֹל וואס אִיז אָנגַעקוּמֶען צו די אױעֶרן פֿון מִשֶּׁה, דָּאס הָאָבֶען די יוֹדַען נִישַׁט גַּעהֶערט, אָבער צו זײַעֶרע אױעֶרן אִיז עס אָנגַעקוּמֶען. פֿון דָּא קַען מַען בְּרַעַנְגֶען אַ רֶאָה ווי ווייט אַ מַעַנְטִשׁ דָּרָף זײַךְ צוגרײטען און אַרײַן טראַכטען, און זײַךְ קאַנצֶענטרירען צו הֶעֱרַען די קוֹל תּוֹרָה, און אויף דאווענען צו הֶעֱרַען דַעם קוֹל פֿון הַשׁׁי"ת, ווייל דֶּער קוֹל אִיז נָאָר אָנגַעקוּמֶען צו די אױעֶרן פֿון מִשֶּׁה, און די יוֹדַען אָפִּילוּ זײ זַענען גַּעווען בײַ דַעם מַעַמַּד, פּוֹנְדֶעסוועגֶען הָאָבֶען זײ נִישַׁט גַּעהֶערט, דָּאס מײַנט אַז זײ הָאָבֶען נִישַׁט דֶּעֲרֶהֱרַט. און פֿאַרְוואס קַען זײַן אַז דֶּער קוֹל קוּמַט נִישַׁט אָן אִין זײַנע אױעֶרן? דָּאס אִיז ווייל ער הָאָט מַטְמָא גַּעווען די אױעֶרן מיט אומווערדיגע זאַכען, אזויווי לְשׁוֹן הָרַע און דֶּעֲרַגְלִיכֶען.

בְּכֹל יוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת מִהַר הוֹרֵב

מיט דַעם פֿאַרשְׁטײט מַען וואס שְׁטײט אִין מִשֶּׁנָּה (אָבוֹת פ"ו מ"ב) יַעֲדֶען טאָג גײט אַרויס אַ בֵּת קוֹל פֿון הַר הוֹרֵב און רופֿט אויס און זָאגַט, 'אוי פֿאַר די מַעַנְטִשֶׁען וואס זײ פֿאַרשְׁעֶמֶען די תּוֹרָה'. אִין מִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל בְּרַעַנְגַט עַר פֿון מִהַר"ם אַלְשַׁחַר אַז דֶּער בֵּת קוֹל אִיז דֶּער כַּח וואס צײַט זײַךְ פֿון דַעם קוֹל וואס מיר הָאָבֶען גַּעהֶערט אִין סִינַי, וואס דַעמאַלס הָאָבֶען מיר גַּעזָאגַט 'נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע'.

תְּנַאי לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה שְׁמִיעַת הָאָזֶן

און פֿאַרְוואס הֶעֱרַט מַען נִישַׁט דַעם בֵּת קוֹל? ווייל עס קוּמַט נִישַׁט אָן צו די אױעֶרן, ווייל זײ זַענען פֿאַרשְׁטאַפֿט דוּרְךְ דַעם וואס דֶּער מַעַנְטִשׁ הָאָט זײ מַטְמָא גַּעווען מיט הֶעֱרַען זאַכען וואס מַען טאַר נִישַׁט, און דָּאס אַלײַן אִיז אַ עֲלִבוֹן פֿון די תּוֹרָה אַז מַען הֶעֱרַט נִישַׁט דַעם בֵּת קוֹל. מיט דַעם קַען מַען עֲרַקְלֶעֶרען וואס חז"ל זָאגֶען (אָבוֹת שָׁם) די תּוֹרָה אִיז מַען קוֹנָה מיט אַכֵּט און פֿערצײג זאַכען, און אײַנער פֿון זײ אִיז 'שְׁמִיעַת הָאָזֶן' - דֶּער אױעֶר זָאל וועלן הֶעֱרַען און דֶּעֲרֶהֱרַען.

יֵאָרְצִי יִטְעַן פִּינֵן צְדִיקִים

הגה"ק רבי שלמה זלמן ליפשיץ זצ"ק ל
אב"ד ווארשא ובעל חמדת שלמה

י"א ניסן תקצ"ט

רבי שלמה זלמן איז געבוירען אין יאר תמכ"ה אין פּוֹזְנָא, צו זיין טאטע רבי יצחק ליפשיץ זצ"ל, אן אייניקעל פון הגה"ק המקבל רבי שלמה זלמן אויך רב זצ"ל, וואס מען האט געזאגט אויף איהם אז ירמיהו הנביא האט זיך יעדער נאכט ביי חצות מגלה געווען צו איהם, קלאגען צוזאמען אויף דעם בית המקדש, און צו זיין מאמע מרת הינדא ע"ה.

רבי שלמה איגור, א זון פון הגה"ק רבי עקיבא איגור האט אין יאר תקס"ט חתונה געהאט מיט די טאכטער פון דעם גרויסען ווארשעווער גביר ר' ישראל צענצערמיינער. ר' ישראל האט אין זיין צוואה אפגעשריבן פערציג טויזנט רובל פאר דעם ערשטן אייניקל א אינגל וואס וועט געבוירן ווערן ביי זיינע קינדער, און וועט טראגן זיין נאמען. גראד האט ר' שלמה'ס פרוי די ערשטע געבוירן א אינגל, וועלכן מען האט א נאמען געגעבן נאכן זיידן, אבער ליידער איז דאס קינד געשטארבן נאך פאר די שלשים. דערנאך האט זיין שוואגער געהאט א יונגעל, און ער האט איהם א נאמען געגעבען נאך דעם זיידען.

האט זיך געמאכט א דין תורה צווישן די יורשים, אויב עס קומט ר' שלמה די געלד אדער נישט. די דין תורה איז פארגעקומען ביי רבי שלמה זלמן, דער חמדת שלמה. דער חמדת שלמה האט געבעטן צו אלעמענס ערשטוינונג א צייט פון דרייסיג טעג, כדי ער זאל דורך דער צייט קענען מעין זיין אין די שאלה, ווען עס זענען אריבער די דרייסיג טעג, האט דער חמדת שלמה געפסקנט אז די פערציג טויזנט רובל געהערן נישט צו ר' שלמה'ן, ווייל דער זיידע דער מוריש האט נאר געמיינט א בן קימא.

ר' שלמה האט דערביי זיך אויסגעדריקט אז ער וואלט גערן געוואלט מען זאל הערן אויף די מיינונג פון זיין פאטער ר' עקיבא. אבער דער חמדת שלמה האט אויף ר' שלמה'ס פארשלאג גארנישט געענטפערט, בלויז זיך צושטימקלט און דערביי דערציילט די פאלגענדע מעשה. ווי באוואוסט איז דער רבי ר' העשל פון קראקא שוין קליינער הייט געווען א גרויסער עילוי. איינמאל פסח ביינאכט ווען זיי זענען געזעסן ביים סדר, האט דער קליינער העשעלע גע'גנב'עט דעם אפיקומן. ווען דער פאטער, דער לובלינער רב רבי יעקב זצ"ל איז צוגעקומען צום טיילן דעם אפיקומן, דערזעהט ער אז דער אפיקומן איז נישטא. פארשטייט ער באלד וועמענס ארבעט דאס איז, און נעמט אונטער האנדלען מיט העשעלען: "וואס ווילסטו דערפאר? וועל איך דיר געבן". "איך וויל", האט העשעלע געפאדערט: "אז דער טאטע זאל מיר צוזאגן צו מאכן באלד נאך פסח א זיידענע קלייד", און העשעלע האט צוריקגעגעבן דעם אפיקומן. רבי יעקב האט אלעמען אויסגעטיילט פון דעם אפיקומן, אבער ווען עס איז צוגעקומען צו העשעלען האט ער איהם אויסגעמיטן און

גִּישׁוּט גְּעָגֶעבן קיין אָפִיקוֹמֶן, און האט געזאָגט: "ווען דו וועסט מיר באַפֿרייען פון מיין געצוואונגענעם צוזאג, וועסטו דאן באקומען פון אָפִיקוֹמֶן". אָבער העשעלע האט דערויף גארנישט געענטפערט, נאר ער האט אריינגעשטעקט די האנד אין בוזים, ארויסגענומען א שטיקל אָפִיקוֹמֶן וואס ער האט זיך געהאט פון פֿריהער באהאלטן, אַ זאג געטאהן הויך אויפן קול: "הגני מוכן ומזומן לקים מצות אכילת אפיקומן" און געגעסן צוגעבענדיג דערביי מיט אַ שמייכל: "איך האב זיך באלד געריכט דערויף, וואס דער טאטע האט בדעה צו טאהן, בין איך איהם דערום פארלאפן דעם וועג און נאך פון פֿריהער אראפגענומען פאר זיך אַ פֿזית אָפִיקוֹמֶן".

פֿאַרענדיגנדיג די מעשה, איז דער חֲמֻדַּת שְׁלֹמֹה צוגעגאנגען צו אַ שופֿלאַד, אַרויסגענומען פון דארטן אַ לענגערן בריוו פון ר' עקיבֿא איגר, און עס דערלאנגט פאר ר' שְׁלֹמֹה, "אויך איך האב זיך פון פֿריהער געריכט", האט דער חֲמֻדַּת שְׁלֹמֹה געזאָגט מיט אַ שמייכל צו ר' שְׁלֹמֹה, "אַז איהר וועט פארלאנגען צו הערן דעם חֲנוּת דעת פון אייער פֿאַטער, און בִּיאָמַת טאקע פֿאַרן וואס גישט. האב איך זיך טאקע צוליב דעם מקדים געווען, און זיך פֿאַרשטענדעט מיט איהם, אַט האט איהר דא זיין חֲנוּת דעת, לייענט עס זייט מוחל, וועט איהר זעהן אַז ער איז אויך מסכים מיט אונז, אַז די פֿערציג טויזנט רובל באלאנגען פאר אייער שוואגער".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבא ונדיא יאי

לידידינו הרה"ג ר' דוד פרענקל שליט"א
לרגל אירוסים בנו הבה"ח נחמן הי"ו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הרב הגאון ר' משולם פייש פרנקל שליט"א
והר"ר יוסף בערגמאן שליט"א
לרגל אירוסים נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר אברהם זכריש שליט"א
והר"ר פינחס הכהן גולדמן שליט"א
לרגל הולדת נכדו-בנו בשעטו"מ

לידידינו הר"ר העשי דזשייקאבס שליט"א
ובנו הר"ר יוסף מאיר שליט"א
לרגל הולדת נכדו-בנו בשעטו"מ

לידידינו הר"ר מנחם אלימלך בירנבוים שליט"א
לרגל נישואי בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר חיים יעקב קאפל איזראעל שליט"א
והר"ר יצחק זאב איזראעל שליט"א
לרגל אירוסים נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

KHAL UNGVAR
HEICHAL ZICHRON KEDOSHIM
5306 16TH AVENUE
BROOKLYN, NEW YORK 11204

קהל אונגוואר
היכל זכרון קדושים
נתייסד ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוק"ל
במשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

הננו להודיע בזה לאוהבי התורה ולומדיה שכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ישא אי"ה

דרשת שבת הגדול

בבית מדרשנו הגדול

היכל זכרון קדושים (קומה ב')

בשעה 5:45 אחה"צ

מראי מקומות: פסחים ס"ו הלכה זו נתעלמה מבני בתירה, מה היתה שאלתן, עיי חידושי המשנה שם. קושיית הגאון ר' דוד דייטש בספרו אהל דוד, ובתשוי חתי"ס (או"ח ס"י קכ"ד, יו"ד ס"י שט"ז), דמי שאין לו קרקע פטור מרא"י ומפסח, (עיי פסחים ג' ע"ב ובתוס'), וא"כ בידו להקפיר נכסיו, וא"כ למה פסח דוחה שבת. האם מותר להפקיר קרקע באר"י משום ישוב אר"י. עיי פרד"י פי כי תשא. האם מועיל הפקר כל זמן שלא אתא לרשות אחרת.

השכ"א"ס